

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Μ.Π.Σ. στη Χρηματοοικονομική Ανάλυση

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΠΑΠΑΚΙΤΣΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Περιεχόμενα

1. Ο Ρόλος των Τραπεζών.....	1
2. Η Αξία μιας Τράπεζας.....	11
3. Εποπτικοί Μηχανισμοί.....	18
4. Θεωρητικά Ζητήματα.....	26
5. Μέθοδος CAMELS.....	31
6. Εφαρμογή Μεθόδου CAMELS.....	39
7. Συνθήκη Βασιλείας (Basle Accord).....	43
8. Συνθήκη Βασιλείας II.....	47
9. Νέες Τάσεις και Προτάσεις για την Εποπτεία των Τραπεζών.....	52

1. Ο ρόλος των τραπεζών

Το οικονομικό σύστημα είναι σύνθετο και συμπεριλαμβάνει πολλά και διαφορετικού τύπου χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των επιχειρήσεων αμοιβαίων κεφαλαίων, των οργανισμών χρηματοδότησης, των επενδυτικών τραπεζών, που ρυθμίζονται κυρίως από την κυβέρνηση της χώρας στην οποία ανήκουν.

Η κυβέρνηση κάθε χώρας ρυθμίζει τη λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών και των διαμεσολαβητών για τρεις κύριους λόγους:

- à για να υπάρχει περισσότερη πληροφορία διαθέσιμη στους επενδυτές
- à για να διασφαλίσει την υγεία του οικονομικού συστήματος
- à για να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής.

Οι κανονισμοί, οι οποίοι επιβάλλονται από τις κυβερνήσεις, περιλαμβάνουν για παράδειγμα την απαίτηση της κοινοποίησης πληροφορίας στο κοινό, περιορισμούς στο είδος και τη μορφή των περιουσιακών στοιχείων που μπορούν να έχουν στην κατοχή τους οι οικονομικοί διαμεσολαβητές, την παροχή ασφάλειας στις καταθέσεις (deposit insurance), απαιτήσεις όσον αφορά τα αποθεματικά, τον καθορισμό μέγιστων επιτοκίων που μπορούν να πληρωθούν στις καταθέσεις ταμειυτηρίου. Η ύπαρξη υγιών οικονομικών αγορών και οικονομικών διαμεσολαβητών είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της οικονομίας και έχουν καθοριστικό ρόλο στην υγεία της.

Χωρίς τις τράπεζες και τους άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς δε θα μιλούσαμε σήμερα για αγορές χρήματος. Χωρίς τους οργανισμούς αυτούς, δε θα υπήρχε μετακίνηση κεφαλαίου από τους επενδυτές που αποταμιεύουν σε αυτούς που θέλουν να εκμεταλλευτούν παραγωγικές επενδυτικές ευκαιρίες. Είναι ένας τρόπος να έχουμε θεαματική επίδραση στην παγκόσμια οικονομία.

Μια από τις βασικές δραστηριότητες των τραπεζών είναι η δημιουργία καταθέσεων. Οι τράπεζες αποτελούν οικονομικά ιδρύματα τα οποία εισπράττουν καταθέσεις είτε από άτομα, είτε από επιχειρήσεις και χορηγούν δάνεια. Στον όρο τράπεζες περιλαμβάνουμε διάφορες οικονομικές επιχειρήσεις, όπως εμπορικές τράπεζες (commercial banks), εταιρίες αποθεματικών και δανείων (saving and loan associations), πιστωτικές ενώσεις (credit unions). Οι τράπεζες είναι οι οικονομικοί διαμεσολαβητές με τους οποίους ένας μέσος άνθρωπος συναλλάσσεται συχνότερα. Ο οικονομικός οργανισμός που είναι ο κύριος αρμόδιος για την εξάσκηση της νομισματικής πολιτικής μιας χώρας είναι η κεντρική της τράπεζα. Η κεντρική τράπεζα μπορεί να επηρεάσει την ποσότητα των κυκλοφορούντων νομισμάτων στην οικονομία μιας χώρας και ρυθμίσει την εξέλιξη της νομισματικής πολιτικής. Επειδή οι τράπεζες είναι οι μεγαλύτεροι οικονομικοί διαμεσολαβητές στην παγκόσμια οικονομία, χρίζουν προσεκτικής και αναλυτικής μελέτης.

Ως το κέντρο του οικονομικού συστήματος, η κεντρική τράπεζα είναι αντιμέτωπη με μία βραχυπρόθεσμη και μία μεσοπρόθεσμη πρόκληση σε μια οικονομική κρίση. Βραχυπρόθεσμα, η κεντρική τράπεζα ίσως χρειαστεί να λειτουργήσει ως δανειστής στην έσχατη των περιπτώσεων. Μεσοπρόθεσμα αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην επαναδόμηση του οικονομικού τομέα. Και στις δυο περιπτώσεις η κεντρική τράπεζα είναι αντιμέτωπη με το δίλημμα του να υποστηρίξει τον τομέα της οικονομίας όπως οφείλει να κάνει, ενώ παράλληλα θα πρέπει να πληροί το βασικό λόγο ύπαρξης και λειτουργίας της, δηλαδή τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας ασκώντας αξιόπιστη και υπεύθυνη νομισματική πολιτική.

Ιδανικά η βραχυπρόθεσμη παρέμβαση της κεντρικής τράπεζας σε μια κρίση εφαρμόζεται στην περίπτωση που υγιείς τράπεζες αντιμετωπίζουν πρόβλημα χαμηλής ρευστότητας, ώστε να αποφευχθούν βιαστικές πωλήσεις (distress sales). Το βασικό πρόβλημα στην περίπτωση έγκειται στο γεγονός ότι είναι δυσδιάκριτη η διαφορά μεταξύ αφερεγγυότητας και έλλειψης ρευστότητας. Κατά την παρέμβαση της κεντρικής τράπεζας υπάρχει άμεση εισροή ρευστότητας (net injection) στην οικονομία, που έχει νομισματικό αντίκτυπο και ίσως έρχεται σε αντιπαράθεση με τον κύριο

αντικειμενικό σκοπό της νομισματικής πολιτικής, τη διατήρηση σταθερότητας και χαμηλού πληθωρισμού. Λόγω του μεγάλου ρίσκου και των επικίνδυνων συνεπειών που μπορεί να έχει μια τέτοια κίνηση της κεντρικής τράπεζας, θα πρέπει να εφαρμόζεται μια τέτοια κίνηση μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Επιπλέον η κεντρική τράπεζα θα πρέπει να επικεντρώνεται στην αποφυγή τέτοιων φαινομένων μέσω κατάλληλης εποπτείας των τραπεζών.

Όσον αφορά τη μεσοπρόθεσμη πρόκληση του να συμβάλλει στην αναδόμηση του οικονομικού τομέα, ο ρόλος τόσο της κεντρικής τράπεζας, όσο και της κυβέρνησης θα πρέπει να είναι καθορισμένος. Η κεντρική τράπεζα κάθε χώρας αποτελεί εκ των πραγμάτων σημείο εστίασης και είναι επιπλέον αντιμέτωπη με το διπλό ρόλο που αναγκαστικά έχει, αφενός μεν της επαναδόμησης του τραπεζικού συστήματος, χωρίς αφετέρου να θέτει σε κίνδυνο την αξιοπιστία της στο να διατηρεί οικονομική σταθερότητα. Για το λόγο αυτό ο ρόλος της κεντρικής τράπεζας θα πρέπει να είναι αυστηρά συμβουλευτικός, ενώ η επαναδόμηση των τραπεζών θα πρέπει να χρηματοδοτείται από την κυβέρνηση και από ιδιωτικούς φορείς.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των τραπεζών είναι τα ίδια. Παρέχουν ρευστότητα, άυλους τίτλους, οι οποίοι πληρώνονται έπειτα από απαίτηση των πελατών, για παράδειγμα καταθέσεις, ομολογίες, και αποκτούν κυρίως προϊόντα μη ρευστοποιήσιμα των οποίων η αξία είναι δύσκολο να αποτιμηθεί.

Ως υγιές τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται αυτό το στο οποίο η πλειοψηφία των τραπεζών είναι φερέγγυες και οι πιθανότητες να διατηρήσουν τη φερεγγυότητα τους είναι μεγάλες. Η φερεγγυότητα μιας τράπεζας απεικονίζεται στη θετική καθαρή της αξία (**positive net worth**). Η θετική καθαρή αξία μιας τράπεζας προκύπτει από τη διαφορά της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού (**assets**) μείον την αξία των στοιχείων του παθητικού (**liabilities**), με βάση τον ισολογισμό που παρουσιάζει.

Η φερεγγυότητα μιας τράπεζας εξαρτάται από την κερδοφορία που εμφανίζει, από την αποτελεσματικότητα της διοίκησης, από το αν έχει επαρκή κεφαλαιοποίηση και από το γεγονός αν τα στοιχεία αυτά είναι ικανά ώστε να ανταποκριθεί σε δυσμενή γεγονότα (**adverse events**), για

παράδειγμα σε μια απότομη μεταβολή των επιτοκίων. Σε μια δυναμική, ανταγωνιστική και συνεχώς εξελισσόμενη οικονομία, η κεφαλαιακή επάρκεια και η κερδοφορία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, και η αλληλεπίδρασή τους καταδεικνύει τις προοπτικές για μελλοντική φερεγγυότητα.

Οι τράπεζες που παρουσιάζουν έλλειψη κεφαλαιακής επάρκειας, θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα έλλειψης ρευστότητας και θα γίνουν αφερέγγυες. Επιπλέον οι τράπεζες που παρουσιάζουν χαμηλή κεφαλαιοποίηση (**undercapitalized**), αυτές δηλαδή που έχουν μικρή καθαρή αξία (**low net worth**), παρουσιάζουν μεγάλη ευαισθησία και είναι επιρρεπείς στο να χρεοκοπήσουν αν βρεθούν αντιμέτωπες με μία αποσταθεροποιητική διαταραχή (**destabilizing shock**), όπως είναι μια σημαντική πολιτική αλλαγή, μια απότομη ρύθμιση των τιμών των ακινήτων ή μια φυσική καταστροφή.

Η ύπαρξη ενός υγιούς τραπεζικού συστήματος είναι σημαντική για την οικονομία, λόγω των βασικών ρόλων που καλείται να διαδραματίσει:

- à διαμεσολάβηση (**intermediation**)
- à εξυπηρέτηση πληρωτέων ροών (**payment flows**)
- à κατανομή πιστώσεων (**credit allocation**)
- à διατήρηση οικονομικής πειθαρχίας μεταξύ των δανειστών

Οι τράπεζες προσφέρουν σημαντικά και θετικά οφέλη στις οικονομικές αγορές είτε ως “συλλέκτες” καταθέσεων, είτε παρέχοντας ρευστότητα, υπηρεσίες πληρωμών και χρηματοδοτήσεις. Σε μεταβατικές και σε αναπτυσσόμενες οικονομίες, με λιγότερο αναπτυγμένες οικονομικές αγορές (**financial markets**), οι τράπεζες είναι ουσιαστικά τα μόνα ιδρύματα που μπορούν να διαθέσουν την πληροφορία που απαιτείται για διαμεσολάβηση, παρέχοντας τα διαφοροποιημένα χαρτοφυλάκια, που θα συμβάλλουν στην ώριμη μετάβαση και στη μείωση κινδύνου. Αλλά και στις οικονομίες με ανεπτυγμένες οικονομικές αγορές, οι τράπεζες έχουν τον κύριο λόγο στις οικονομικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες, δεδομένου ότι αποτελούν τον αρχικό παροχέα υπηρεσιών πληρωμής (**payment services**) και είναι αρμόδιες για τη σωστή εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής.

Οι τράπεζες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε μεταβολές και σε αποτυχίες της αγοράς που προκαλούνται κυρίως από ανακριβή ή ελλιπή πληροφόρηση. Όσον αφορά την πλευρά του ενεργητικού, οι τράπεζες αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο κατά την αξιολόγηση και τη χρηματοδότηση έργων και δανειστών των οποίων η ικανότητα αποπληρωμής είναι αμφίβολη. Στην πλευρά του παθητικού, είναι βασικό το να έχει μια τράπεζα τη δυνατότητα να παρέχει καταθέσεις και υπηρεσίες πληρωμής, προκειμένου να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των πιστωτών και των καταθετών που δεν μπορούν εύκολα να έχουν μια σαφή άποψη σχετικά με την πραγματική θέση της τράπεζας.

Στις περισσότερες χώρες οι τράπεζες καλύπτουν πλέον ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Παραδείγματος χάριν, παρέχουν μεγάλη ποικιλία οικονομικών υπηρεσιών, εμπορικών συναλλαγών και επενδυτικών κινήσεων τόσο για τους πελάτες τους, όσο και για λογαριασμό τους. Οι δραστηριότητες αυτές προσθέτουν επιπλέον κίνδυνο, στον ήδη υπάρχοντα, για τις τράπεζες, αλλά παράλληλα εντάσσουν καινούργιους πελάτες στο τραπεζικό σύστημα. Με τη μέθοδο αυτή αυξάνονται οι πηγές εισοδημάτων (*income sources*) των τραπεζών, αλλά τίθενται σε νέες μορφές κινδύνου οι υποχρεώσεις τους προς τους καταθέτες.

Επιπλέον, ανεξάρτητα από την έκταση της συμμετοχής των τραπεζών στις ευρύτερες οικονομικές υπηρεσίες και τις επενδυτικές δραστηριότητες, το τραπεζικό σύστημα διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην οικονομία μιας χώρας. Καμιά κυβέρνηση, σε καμία χώρα δε θα επιτρέψει συνεχείς και διαδεδομένες χρεοκοπίες τραπεζών. Η διαφορετική μεταχείριση των τραπεζών σε σχέση με άλλους τύπους επιχειρήσεων επηρεάζει το σχεδιασμό μακροοικονομικής πολιτικής και εποπτικής στρατηγικής. Η επίδραση των μακροοικονομικών συνθηκών στο τραπεζικό σύστημα απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή για δύο κυρίως λόγους. Καταρχάς ένα υγιές και λειτουργικό τραπεζικό σύστημα έχει καθοριστική σημασία για την αποτελεσματική εφαρμογή μακροοικονομικής πολιτικής και αντίστροφα η εφαρμογή αποτελεσματικής μακροοικονομικής πολιτικής συμβάλλει στην υγεία του τραπεζικού συστήματος. Επιπλέον ενδεχόμενες αδυναμίες του

τραπεζικού συστήματος μπορούν να αποτελέσουν απειλή στην μακροοικονομική σταθερότητα αν μείνουν ανεξέλεγκτες.

Η δημοσιονομική πολιτική, καθώς εξετάζει την πληρότητα και την ασφάλεια των τραπεζών οφείλει να επικεντρωθεί στο τραπεζικό σύστημα συνολικά, και όχι εξειδικευμένα σε συγκεκριμένες τράπεζες. Η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να αναπροσαρμοστεί ή να υποστεί ρυθμίσεις μόνο όταν η κατάσταση μιας τράπεζας επιδεινωθεί παρασυρόμενη από άλλες οικονομικές παραμέτρους (*domino effects*) και υπάρχει ο φόβος του να συμπαρασύρει κι άλλες τράπεζες στη συνέχεια, ή όταν η τράπεζα αντιπροσωπεύει μια μεγάλη μερίδα του τραπεζικού συστήματος. Για την αποφυγή και την πρόληψη φαινομένων που είναι ικανά να προκαλέσουν αβεβαιότητα και πίεση στο τραπεζικό σύστημα, απαιτείται η ύπαρξη δομών που να συμβάλλουν στην ισορροπία του και η εφαρμογή μακροοικονομικής πολιτικής που να προσεγγίζει με ευαισθησία την οικονομική σταθερότητα των τραπεζών.

Δεν είναι εύκολος ο διαχωρισμός του τραπεζικού συστήματος σε “υγιές” ή “μη υγιές”, αφού δεν υπάρχει κάποιος δείκτης (*benchmark*) που να μετρά συστηματική αφερεγγυότητα (*systemic insolvency*) και να καθορίζει αν το τραπεζικό σύστημα είναι αφερέγγυο ή αν επίκειται κάποια κρίση. Τα τραπεζικά συστήματα παγκοσμίως παρουσιάζουν διαφορετικούς βαθμούς ευαισθησίας κατά το πέρασμα των χρόνων, με διαφορετική μορφή κάθε φορά. Μπορεί σήμερα να μην είναι εύρυθμη η λειτουργία τους, αλλά να βελτιωθεί σημαντικά στο μέλλον ή αντίθετα μπορεί σήμερα να λειτουργούν επαρκώς και να εμφανίζουν σημάδια πιθανών μελλοντικών προβλημάτων ή μελλοντικών κρίσεων.

Η φερεγγυότητα είναι δύσκολο να μετρηθεί. Από μια άποψη, η *αφερεγγυότητα προκύπτει όταν η παρούσα αξία των αναμενόμενων μελλοντικών χρηματορροών γίνει αρνητική και μεγαλύτερη του κεφαλαίου (insolvency results when the present value of the expected stream of future net cash flows becomes negative and exceeds capital)*. Είναι προφανές ότι ένα ιδιαίτερα αυξημένο επίπεδο μη –εξυπηρετούμενων δανείων υποδεικνύουν ευαισθησία. Επιπλέον σε έναν ισολογισμό τα νούμερα που αντιστοιχούν στην αξία των στοιχείων του ενεργητικού και

των μη εξυπηρετούμενων δανείων δεν είναι ικανά να αντικατοπτρίσουν την πραγματική κατάσταση της τράπεζας και τις προοπτικές ανάπτυξής της. Η αδυναμία που υπάρχει στο να έχουμε σωστή και ακριβή πληροφόρηση εξηγεί το γεγονός ότι τα τραπεζικά προβλήματα προκύπτουν ξαφνικά, χωρίς προειδοποίηση, ακόμα και στις πιο αναπτυγμένες χώρες.

Προκειμένου να προβλεφθεί η αφερεγγυότητα στις τράπεζες, οι εποπτικές αρχές έχουν προχωρήσει στην κατασκευή χρηματοοικονομικών δεικτών ανά κατηγορία κινδύνου, ώστε να μπορούν να έχουν κάποιες ενδείξεις για το αν μια τράπεζα αντιμετωπίζει ενδεχόμενη μελλοντική χρεοκοπία. Για τον υπολογισμό των δεικτών αυτών χρησιμοποιούνται στοιχεία που παρέχει η ίδια η τράπεζα, μέσω αναφορών, στις εποπτικές αρχές. Μερικοί από τους δείκτες αυτούς υποδεικνύουν που χρειάζεται να παρέμβουν οι εποπτικές αρχές εκτελώντας εσωτερικούς ελέγχους (*on-site inspections*). Οι αναφορές που δίνονται από τις τράπεζες συχνά αξιολογούνται από κοινού με άλλα συμπληρωματικά στατιστικά στοιχεία, τα οποία προέρχονται από άλλες πηγές και από ποιοτικούς δείκτες και στηρίζονται κυρίως στις επιθεωρήσεις των εποπτικών αρχών.

Τα δεδομένα τα οποία δίνονται από τις τράπεζες μπορεί πολλές φορές να είναι ανακριβή, αλλά ακόμα και σε αυτή την περίπτωση περιέχουν σημαντικές πληροφορίες στις εποπτικές αρχές. Για παράδειγμα η αύξηση του αριθμού των δανείων που δεν εκπληρώνονται αποτελεί προειδοποίηση για το μέλλον μιας τράπεζας. Γενικά οι χρηματοοικονομικοί δείκτες που προκύπτουν από τα στατιστικά στοιχεία των τραπεζών σε συνδυασμό με τα επιπλέον δεδομένα μπορούν να συμβάλλουν στην πρόβλεψη ενδεχόμενης χρεοκοπίας και στην επιβολή προληπτικών μέτρων.

Οι εποπτικές αρχές κάποιων αναπτυγμένων χωρών, όπως των Η.Π.Α., έχουν προχωρήσει στην ανάπτυξη και κατασκευή σύνθετων οικονομετρικών μοντέλων προκειμένου να διαγνώσουν τις περιπτώσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα στο μέλλον. Πρόκειται για εμπειρικά μοντέλα που προσδιορίζουν τους παράγοντες που αυξάνουν ή μειώνουν την πιθανότητα της αφερεγγυότητας τραπεζών σε οποιαδήποτε περίοδο. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται προέρχονται κυρίως από τις τράπεζες, αλλά όχι μόνο. Μπορεί να περιέχουν γενικότερες πληροφορίες,

---

όπως για παράδειγμα τη δομή της τοπικής τραπεζικής αγοράς, καθώς επίσης μακροοικονομικά στοιχεία, όπως το ποσοστό ανεργίας της περιοχής. Οι επόπτες χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τα μοντέλα αυτά για να προσδιορίσουν τις τράπεζες που χρειάζονται ενδεχομένως πιο αυστηρό έλεγχο.

Σχετικές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ένας πολύ μικρός αριθμός μεταβλητών είναι ικανός να προβλέψει με ακρίβεια, σε αρχικό στάδιο αυτές τις τράπεζες οι οποίες βαδίζουν προς την αφερεγγυότητα. Οι μεταβλητές αυτές περιέχουν παραδοσιακούς τρόπους μέτρησης της κεφαλαιακής επάρκειας (*capital adequacy*), της ποιότητας ενεργητικού (*asset quality*), της αποτελεσματικής διοίκησης (*management*), της κερδοφορίας (*earnings*) και της ρευστότητας (*liquidity*).

Η επίδραση των μακροοικονομικών συνθηκών στις τράπεζες εμφανίζεται σε ορισμένες από τις μεταβλητές που χρησιμοποιούνται. Θεωρώντας δεδομένο ότι μια τράπεζα θα πάψει να εμφανίζει μεγάλη κεφαλαιοποίηση αν δε λειτουργεί αποτελεσματικά, μερικά από τα μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί υπολογίζουν το κατά πόσο η λειτουργία της τράπεζας είναι επαρκής (*operating efficiency*). Δεδομένου ότι η αποτελεσματικότητα μιας τράπεζας αποτιμάται μέσω χρηματοοικονομικών δεικτών που αφορούν την απόδοσή της, παραδείγματος χάριν δείκτες που σχετίζουν την κερδοφορία με τα στοιχεία του ενεργητικού ή με το εργατικό δυναμικό, είναι απαραίτητη η ύπαρξη μηχανισμού έλεγχου της δομής της αγοράς (*market structure*). Επιπλέον κάποιες μελέτες έχουν συμπεριλάβει μεταβλητές που αφορούν τη δομή της αγοράς.

Λιγότερη εμπειρική δουλειά έχει γίνει όσον αφορά την πρόβλεψη της συστηματικής αστάθειας (*systemic unsoundness*). Εν μέρει το γεγονός αυτό οφείλεται ότι οι εποπτικές αρχές εφαρμόζουν μια “από κάτω προς τα πάνω” (*bottom-up*) μέθοδο κατά την αξιολόγηση των τραπεζών. Εξετάζουν αρχικά κάθε μια τράπεζα ξεχωριστά και στη συνέχεια αξιολογούν το σύνολο του τραπεζικού συστήματος ως άθροισμα των επιμέρους τραπεζών. Η συγκεκριμένη μέθοδος υπολογίζει την πιθανότητα πτώχευσης για κάθε τράπεζα βασισμένη στα στοιχεία που εμφανίζει στον ισολογισμό της.

Τα δεδομένα αυτά αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία κατασκευάζεται μια κατανομή των στοιχείων του ενεργητικού που εμπεριέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο και αυξάνουν την πιθανότητα πτώχευσης. Ανησυχία για τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος εγείρεται όταν η πιθανότητα αφερεγγυότητας είναι αυξημένη για το μεγαλύτερο ποσοστό των στοιχείων του ενεργητικού των περισσότερων τραπεζών μιας χώρας. Ένα από τα βασικά μειονεκτήματα της μεθόδου είναι το ότι σε πολλές χώρες δεν είναι πάντα διαθέσιμος ένας ικανοποιητικός αριθμός στοιχείων που χρησιμοποιούνται από το μοντέλο μέτρησης. Επιπλέον δε γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των διαφορετικών υπηρεσιών και λειτουργιών που εξυπηρετεί κάθε τράπεζα στην οικονομία μιας χώρας και το βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ των τραπεζών.

Ο συστηματικός κίνδυνος που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες μπορεί επίσης να υπολογιστεί από τα συνολικά οικονομικά στοιχεία τα οποία δημοσιεύονται τακτικά από την κεντρική τράπεζα κάθε χώρας ή από άλλες επίσημες στατιστικές πηγές. Η προσέγγιση σε αυτή την περίπτωση αφορά την εφαρμογή μοντέλου το οποίο θα ανάγει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά κάθε τράπεζας σε ένα συνολικό σύνθετο τραπεζικό μοντέλο, θα δημιουργείται δηλαδή μία και μόνη “αντιπροσωπευτική τράπεζα” η οποία θα προκύπτει από τα χαρακτηριστικά των υπολοίπων.

Επίσης θα πρέπει να συλλέγονται στοιχεία από χώρες με παρόμοια χρηματοοικονομικά συστήματα. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν το μοντέλο μπορεί να εφαρμοστεί στη συνολική αξία του κεφαλαίου (*capital account*), στη συνολική τρέχουσα αξία (*current account*) και στα συνολικά ταμειακά ισοζύγια (*fiscal balances*). Για παράδειγμα, αν μια οικονομία ή συγκεκριμένοι τομείς της βρεθούν σε περίοδο παρατεταμένης ύφεσης, υπάρχει προφανής λόγος ανησυχίας για τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος.

Οι δείκτες που αναφέρονται στη χρηματοοικονομική ευαισθησία χρησιμοποιούν δεδομένα που αφορούν χρήματα (*money*), επιτόκια (*interest rates*), δείκτες τιμών των ακινήτων (*asset price indices*), ποσοστά καταναλωτικής πίστης (*consumer credit*). Οι ποιοτικές μεταβλητές που απεικονίζουν την πολιτική κατάσταση, το οικονομικό και το νομικό πλαίσιο

λειτουργίας αποτελούν επίσης χρήσιμα βαρόμετρα για την ευελιξία του τραπεζικού συστήματος. Είναι δυνατή η χρήση μακροοικονομικών κριτηρίων στα πλαίσια της αξιολόγησης των τραπεζών, όταν ασφαλώς είναι διαθέσιμα και τα απαραίτητα δεδομένα από τις ίδιες τις τράπεζες. Όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία της κάθε τράπεζας ξεχωριστά, μια εκτίμηση της ευαισθησίας του τραπεζικού συστήματος μπορεί να προκύψει από τα συνολικά οικονομικά στοιχεία που συνήθως διαθέτει η κεντρική τράπεζα της χώρας.

Η πιο πρόσφατη βιβλιογραφία έχει αρχίσει να εξετάζει και να αναλύει συστηματικά τις τραπεζικές κρίσεις που έχουν προκύψει ανά τον κόσμο, από τι προκλήθηκαν, πως εκδηλώθηκαν, την εξέλιξή τους και τα αποτελέσματά τους, σε μια προσπάθεια να γίνουν σαφείς και κατανοητοί οι παράγοντες που επηρέασαν τα τραπεζικά συστήματα κάθε χώρας. Η μεθοδολογία που εφαρμόζεται χρησιμοποιεί παραδείγματα των χωρών που έχουν υποστεί τις κρίσεις και εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά στη μακροοικονομική πολιτική που ασκούσαν και στη συνέχεια προχωρά στην περαιτέρω ανάλυσή τους.

2. Η αξία μιας τράπεζας

Η αξία μιας τράπεζας, ή εναλλακτικά η καθαρή της θέση (*net worth*), προκύπτει από τη διαφορά της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού (*assets*) και των στοιχείων του παθητικού (*liabilities*). Τα περισσότερα στοιχεία του παθητικού των τραπεζών αποτελούνται από χρεόγραφα που καταχωρούνται και αποτιμούνται με βάση την ονομαστική τους αξία.

Στα στοιχεία του ενεργητικού συμπεριλαμβάνονται κυρίως δάνεια προς επιχειρήσεις, νοικοκυριά και κυβερνητικούς οργανισμούς, καθώς επίσης διάφοροι τίτλοι (*securities*) που έχει η τράπεζα στην κατοχή της. Υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο κάποιοι από τους δανειστές να μην είναι σε θέση να αποπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην τράπεζα, ακόμα κι όταν οι συνθήκες της οικονομίας είναι ευνοϊκές. Κατά συνέπεια αποτελεί πρόκληση για κάθε τράπεζα η ακριβής και σωστή αποτίμηση της αξίας των περιουσιακών της στοιχείων και της καθαρής της αξίας. Είναι λοιπόν προφανές ότι υπάρχει πάντα ένας βαθμός αβεβαιότητας κατά την αξιολόγηση των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας. Λιγότερα προβλήματα υπάρχουν στην εκτίμηση της αξίας των στοιχείων του παθητικού. Υπάρχει και σε αυτή την πλευρά αβεβαιότητα, αλλά τα πράγματα απλοποιούνται πολύ περισσότερο όταν στον υπολογισμό της αξίας εφαρμόζονται τα λογιστικά πρότυπα. Δεδομένου ότι ο υπολογισμός της αξίας μιας τράπεζας είναι δύσκολο να υπολογιστεί σε συνθήκες οικονομικής ισορροπίας και ο παράγοντας της αβεβαιότητας έχει καθοριστική σημασία, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο βαθμός δυσκολίας αυξάνεται σημαντικά σε περιόδους κρίσεων.

Η βασική οικονομική και λογιστική αρχή που οφείλει κάθε τράπεζα να ακολουθεί όσον αφορά το καθαρό της εισόδημα (*net income*), υποδεικνύει ότι θα πρέπει να διατηρεί το κεφάλαιό της ανέπαφο, ούτως ώστε να είναι σε θέση να δημιουργήσει επιπλέον εισοδήματα στο μέλλον. Μέσω του καθαρού εισοδήματος μιας τράπεζας αποτιμούνται οι πόροι της, αφότου έχουν καλυφθεί όλα τα έξοδά της και έχει γίνει ανανέωση του κεφαλαίου. Επιπλέον κάθε τράπεζα θα πρέπει να επαναξιολογεί τα δάνειά

της και να υποτιμά την αξία τους σύμφωνα με την πιθανότητα και στο βαθμό που δεν εκπληρώνονται. Επίσης οφείλει να κρατάει αποθεματικά ώστε να αναπληρώνει τα ποσά που χάνονται από δάνεια που δεν εκπληρώνονται.

Οι τράπεζες επιλέγουν μεταξύ τεσσάρων μεθόδων τον τρόπο με τον οποίο θα αξιολογήσουν την αξία των περιουσιακών τους στοιχείων, αρκεί ασφαλώς να συμμορφώνονται με τους περιορισμούς που τίθενται από τα λογιστικά πρότυπα της χώρας στην οποία ανήκουν και να ακολουθούν τους κανονισμούς και τις υποδείξεις των εποπτικών αρχών.

Οι τέσσερις μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια:

à **Historical cost or Book Value:** Αντιστοιχεί στην τιμή του περιουσιακού στοιχείου που πλήρωσε η τράπεζα όταν πέρασε στην κατοχή της.

à **Current cost or market value:** Αντιστοιχεί στην τιμή που θα πλήρωνε η τράπεζα σήμερα προκειμένου να αποκτήσει το περιουσιακό στοιχείο.

à **Realizable value:** Αντιστοιχεί στο ποσό που μια τράπεζα θα περίμενε να εισπράξει κατά την πώληση ενός περιουσιακού στοιχείου, κατόπιν εντολής διάθεσης (*orderly disposal*).

à **Present value:** Αντιστοιχεί στην τιμή ενός περιουσιακού στοιχείου, του οποίου η αξία έχει υπολογιστεί με τη μέθοδο των προεξοφλημένων ταμειακών ροών.

Αξιολόγηση των δανείων.

Η πλειοψηφία των στοιχείων που εμφανίζονται στους ισολογισμούς των τραπεζών αφορούν δάνεια και καταθέσεις. Η αξία του χαρτοφυλακίου των δανείων (*loan portfolio*) επηρεάζεται από τις μεταβολές των επιτοκίων, ανεξάρτητα από την κατεύθυνση (ανοδική ή καθοδική) και το επίπεδο (μικρό ή μεγάλο) που θα κινηθούν. Τα επιτόκια παρουσιάζουν μεγάλη ευαισθησία στις μεταβολές της αγοράς και κατά συνέπεια οι τράπεζες

οφείλουν να επανεκτιμούν συνεχώς τα δάνειά τους. Για να είναι ακόμα πιο συνεπείς οι τράπεζες θα πρέπει να εκτιμούν μόνιμα και διαρκώς το σύνολο των καταθέσεων τους, γεγονός που σπάνια συμβαίνει στην πράξη.

Σαν μια εναλλακτική και πιο απλή στην εφαρμογή της μέθοδο, οι τράπεζες μπορούν να υπολογίζουν την αξία των δανείων τους, χρησιμοποιώντας “το υποτιμημένο ιστορικό κόστος” (**depreciated historical cost**). Η αρχική αξία ενός δανείου μειώνεται με την πάροδο του χρόνου μέσα από μια διαδικασία ταξινόμησης και πρόβλεψης, που στηρίζεται στον υπολογισμό των μελλοντικών χρηματορροών. Σε αυτή τη διαδικασία λαμβάνεται υπόψη η πιθανότητα του να μην μπορέσει ο δανειζόμενος να αποπληρώσει το αρχικό ποσό και τους τόκους που το επιβαρύνουν, καθώς επίσης και το ενδεχόμενο η τράπεζα να μην μπορεί να αναπληρώσει τις απώλειες πουλώντας τις εγγυήσεις (**collateral**) που στηρίζουν το δάνειο.

Οι επιμέρους λεπτομέρειες που αφορούν την ταξινόμηση και την πρόβλεψη των δανείων διαφέρουν από χώρα σε χώρα, οι γενικές αρχές που εφαρμόζονται παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Στην πρώτη στήλη παρουσιάζεται η ταξινόμηση, στη δεύτερη τα κριτήρια που εφαρμόζονται και στην τρίτη η απαιτούμενη πρόβλεψη.

Classification	Criteria	Required Provision
Not classified “unimpaired”	Loan is current, it has adequate collateral; original source for repayment is adequate.	Amount based on prior charge-off experience.
Classified “substandard”	Inadequately protected by borrower’s paying capacity and/or collateral; distinct possibility of loss.	15% to 25%.
Classified “doubtful”	As above, but recovery in full is highly questionable.	50%.
Classified “loss”	Extremely high possibility of loss; uncollectible with little value the asset is no longer “bankable”.	100% (less the realizable value of collateral).

Οι εποπτικές αρχές απαιτούν από τις τράπεζες να κάνουν συγκεκριμένες προβλέψεις για τα δάνεια που χάνουν την αξία τους και να κινηθούν αντίστοιχα, για παράδειγμα μειώνοντας κατευθείαν την αξία του δανείου στην πλευρά του ενεργητικού, μειώνοντας παράλληλα το κεφάλαιο στην πλευρά του παθητικού (γερμανικό σύστημα). Οι επόπτες απαιτούν επίσης προβλέψεις όσον αφορά το χαρτοφυλάκιο δανείων (*loan portfolio*). Η πρόβλεψη συνήθως στηρίζεται σε ιστορικά στοιχεία και στην εμπειρία σε κάθε κατηγορία δανείων. Η αξία του χαρτοφυλακίου δανείων δεν καθορίζεται στον ισολογισμό μιας τράπεζας, απλά υπολογίζεται κάποιο αποθεματικό για να καλύψει ενδεχόμενες απώλειες.

Οι προβλέψεις συμβάλλουν στο να μην υπερτιμούν οι τράπεζες το καθαρό τους εισόδημα και να πληρώνουν επιπλέον φόρους. Επιπλέον θα πρέπει και οι τράπεζες να μη συνεχίζουν να καταγράφουν λογιστικά τόκους σε δάνεια που δεν εξυπηρετούνται. Ιδανικά ένα σύστημα αξιολόγησης και πρόβλεψης θα συμβάλλει στη σωστή αξιολόγηση των δανείων και κατά συνέπεια σε μια πιο αποτελεσματική αγορά. Η προσέγγιση αυτή είναι αρκετά δύσκολη, αφού η μέθοδος αξιολόγησης των δανείων είναι ανακριβής και υποκειμενική.

Αξιολόγηση οικονομικών τίτλων (securities)

Η αξία των οικονομικών τίτλων, ανεξάρτητα από το αν ανήκουν στην πλευρά του ενεργητικού ή του παθητικού, υπολογίζεται με βάση τις τιμές της αγοράς. Όμως ακόμα κι όταν οι τιμές της αγοράς είναι αδιαμφισβήτητες και αντικειμενικές, οι επόπτες υποστηρίζουν ότι η αξία των τίτλων δε θα πρέπει να επιβαρύνει την αξία της τράπεζας είτε στο ενεργητικό, είτε στο παθητικό. Η θέση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι ενώ η τιμή διαπραγμάτευσης των χρεών μεταβάλλεται σύμφωνα με την τιμή της αγοράς, ούτε η νομική υποχρέωση πληρωμής των πιστωτών μεταβάλλεται, ούτε τα δικαιώματα προς τους οφειλότες αλλάζουν.

Οικονομικοί τίτλοι που εκδίδονται από την τράπεζα: Η αξία των τίτλων βρίσκεται στη μεριά του παθητικού του ισολογισμού της τράπεζας (ίδια κεφάλαια, δανειακοί τίτλοι, ομόλογα). Η τράπεζα είναι υποχρεωμένη

να αποπληρώσει τους τίτλους αυτούς στην ονομαστική τους αξία (face value). Η αγοραία τιμή (market value) ή η παρούσα αξία (present value) των τίτλων προσφέρει επιπλέον πληροφορία στους ιδιοκτήτες και στη διοίκηση της τράπεζας οποιαδήποτε χρονική περίοδο. Αν αποφασίσουν, για παράδειγμα, να προχωρήσουν σε πώληση ή σε ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας η αξία των τίτλων είναι καθοριστική για τις περαιτέρω κινήσεις τους.

Οικονομικοί τίτλοι που η τράπεζα έχει στην κατοχή της: Αναφερόμαστε σε στοιχεία του ενεργητικού μιας τράπεζας (μετοχές, ομόλογα, γραμμάτια, εταιρικά μερίδια, κ.α.). Οι τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ δύο μεθόδων αξιολόγησης των τίτλων. Η επιλογή μεταξύ των μεθόδων εξαρτάται από το διάστημα που σκοπεύει η τράπεζα να κρατήσει τους τίτλους. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν διαφορές στον τρόπο αξιολόγησης μεταξύ των χωρών η βασική αρχή είναι η ίδια για όλες τις χώρες: Οι τίτλοι που ανήκουν στο εμπορικό χαρτοφυλάκιο (trading portfolio) αξιολογούνται με βάση τις τιμές της αγοράς, ενώ παράλληλα γίνεται αναπροσαρμογή στην αξία τους, η οποία αντικατοπτρίζεται άμεσα στην κατάσταση εσόδων/ εξόδων (income statement) της τράπεζας. Οι τίτλοι που ανήκουν στο χαρτοφυλάκιο επενδύσεων (investment portfolio) αξιολογούνται με τη μέθοδο του ιστορικού κόστους (historical cost).

Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, για παράδειγμα, δύο πανομοιότυποι τίτλοι με την ίδια ημερομηνία έκδοσης, την ίδια τιμή, από την ίδια τράπεζα να παρουσιάζονται στον ισολογισμό με διαφορετικές αξίες, γιατί το ένα θα χρησιμοποιηθεί για εμπορικούς και το άλλο για επενδυτικούς σκοπούς. Κάθε τράπεζα καθορίζει ανεξάρτητα τον τόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιήσει το χαρτοφυλάκιο των τίτλων της (securities portfolio). Οι αρχές παρεμβαίνουν μόνο για να θέσουν κανονισμούς ανάλογα με την περίπτωση που έχουν να αντιμετωπίσουν.

Αξιολόγηση σε πληθωριστικές περιόδους (*inflationary periods*)

Η αξιολόγηση των τραπεζών γίνεται πολύ πιο δύσκολη και σύνθετη σε πληθωριστικές περιόδους. Η υποτιμημένη λογιστική αξία των πάγιων περιουσιακών στοιχείων, έχει ως συνέπεια τη μείωση της παρούσας και της αγοραίας αξίας των ήδη υπάρχοντων περιουσιακών στοιχείων και το κόστος αντικατάστασής τους (*replacement cost*). Για παράδειγμα τα διαθέσιμα αποθεματικά μιας τράπεζας υπάρχει η πιθανότητα να μην είναι αρκετά ώστε να αντέξουν στις πληθωριστικές πιέσεις. Η αγοραστική δύναμη των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ελαχιστοποιείται και τα επιτόκια αυξάνονται.

Ακόμα κι όταν μια τράπεζα απαιτεί εγγυήσεις (*collateral*), προκειμένου να προστατευτεί, κατά την έκδοση ενός δανείου, η αγοραία τιμή των εγγυήσεων αυτών αλλάζει σύμφωνα με τις οικονομικές συνθήκες που υπάρχουν. Ο υψηλός πληθωρισμός δίνει κίνητρα στους δανειζόμενους να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους, ώστε να κερδίσουν από την νέα εκτίμηση της αξίας του περιουσιακού τους στοιχείου.

Αξιολόγηση σε ασταθείς οικονομίες (*volatile economies*)

Ακόμα και οι σταθερές τράπεζες και επιχειρήσεις είναι πιθανό να παρουσιάσουν αστάθεια όταν το επιχειρηματικό περιβάλλον μεταβάλλεται απότομα. Στην περίπτωση αυτή ακόμα και αξιόπιστες μέθοδοι υπολογισμού της λογιστικής αξίας μπορεί να δώσουν μη ακριβείς αξίες. Επιπλέον οι αγοραίες τιμές μεταβάλλονται σημαντικά και ξαφνικά και η σχέση μεταξύ πραγματικής και παρούσας αξίας των περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να αναθεωρηθεί άμεσα. Επιπρόσθετα μια απότομη επιδείνωση στην παρούσα αξία των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης, σε σύγκριση με το αρχικό τους κόστος, μειώνει την ικανότητα και τα κίνητρα της επιχείρησης να αποπληρώσει τα δάνειά της.

Όλες αυτές οι μεταβολές και η συσσώρευση μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να έχουν δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα. Κατ' αρχάς οι απότομες μεταβολές δυσκολεύουν τις τράπεζες στην αποτίμηση της αξίας το χαρτοφυλάκιό τους και να κάνουν επαρκείς

προβλέψεις. Κατά συνέπεια οι αξία των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας μπορεί να πέσει κατακόρυφα. Σε συνδυασμό με τα δάνεια που ενδέχεται να μην εξυπηρετηθούν η πιθανότητα χρεοκοπίας δεν φαντάζει σενάριο επιστημονικής φαντασίας ακόμη και για τις πιο σταθερές τράπεζες.

Οι διάφορες δυσκολίες στην αξιολόγηση της αξίας μιας τράπεζας εγείρει την ανάγκη τακτικών επιθεωρήσεων στο χώρο της τράπεζας (*on – site inspections*) από έμπειρους και τίμιους επόπτες, δεδομένου ότι πολλές φορές οι τράπεζες μέσω λογιστικών “παιχνιδιών” παραλείπουν ή παραποιούν στοιχεία στις λογιστικές τους καταστάσεις. Οι εξωτερικοί επόπτες ελέγχουν την ορθότητα των αναφορών που συντάσσονται από τις διοικήσεις των τραπεζών. Επιπλέον οι τράπεζες θα πρέπει να ελέγχονται από επιθεωρητές (*prudential supervisors*) όσον αφορά τις μεθόδους αξιολόγησης τους και την επάρκεια των προβλέψεων τους, ώστε να διατηρείται ισορροπία στην αγορά και να διασφαλίζεται ο νόμιμος και τίμιος τρόπος διοίκησή τους.

3. Εποπτικοί Μηχανισμοί

Ο κύριος στόχος των εποπτικών αρχών είναι η προστασία του τραπεζικού συστήματος συνολικά, καθώς επίσης και η προστασία των συμφερόντων των καταθετών που δεν έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν άμεσα την πορεία και τις δραστηριότητες των τραπεζών.

Οι βασικές δραστηριότητες των εποπτικών αρχών των τραπεζών αφορούν:

- à Τη θεσμοθέτηση και εφαρμογή εποπτικών κανονισμών.
- à Την έγκριση λειτουργίας καινούργιων τραπεζών.
- à Την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων, της απόδοσης και των λειτουργιών των τραπεζών που ήδη λειτουργούν.
- à Την απόκτηση και χρήση πληροφορίας σχετική με τις τράπεζες και τους πελάτες τους.
- à Την επιβολή νόμων και κανονισμών σχετικών με το τραπεζικό σύστημα και την υπόδειξη διορθωτικών κινήσεων στις περιπτώσεις που εμφανίζονται λάθος χειρισμοί ή ανεπάρκειες.
- à Την παρέμβαση. Παραδείγματος χάριν την αναστολή έγκρισης λειτουργίας μιας τράπεζας.

Οι τράπεζες είναι οι κύριοι διαμεσολαβητές μεταξύ των καταθετών (savers) και των δανειζομένων (borrowers). Ουσιαστικά μετατρέπουν μικρές καταθέσεις σε μεγαλύτερα, με αυξημένο κίνδυνο, δάνεια αυξάνοντας παράλληλα τον πιστωτικό τους κίνδυνο (credit risk) και τον κίνδυνο της αγοράς (market risk). Επίσης δανείζονται σε ένα νόμισμα, για να επενδύσουν σε άλλο, εκθέτοντας εαυτούς σε συναλλαγματικό κίνδυνο (exchange risk). Μια ακόμη λειτουργία των τραπεζών αποτελεί η μετατροπή βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων σε μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία, αυξάνοντας τον κίνδυνο ρευστότητας (liquidity risk).

Η διαχείριση των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνει μια τράπεζα και εμπεριέχουν αυξημένο κίνδυνο ελέγχεται και αξιολογείται κατά κύριο λόγο από τη διοίκηση της τράπεζας. Οι εποπτικές αρχές ελέγχουν το κατά πόσο πειθαρχούν οι τράπεζες στους νόμους και τους κανόνες, ποια είναι τα

κίνητρά τους όταν αναλαμβάνουν μια δραστηριότητα και βοηθούν στη διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν.

Οι εποπτικές αρχές θεσμοθετούν κανονισμούς που περιορίζουν την έκθεση των τραπεζών στους κινδύνους και θέτουν κατώτατα όρια για το κεφάλαιο προκειμένου οι τράπεζες να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενες απώλειες. Ο συγκεκριμένος ρόλος είναι ιδιαίτερα σημαντικός στις οικονομίες που οι κυβερνήσεις είναι αδύναμες και η πειθαρχία της αγοράς (*market discipline*) ιδιαίτερα εύθραυστη.

Επιπλέον κάποιες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα σημαντικές επενδύσεις σε μη χρηματοοικονομικές, θυγατρικές επιχειρήσεις των τραπεζών, υπόκεινται σε περιορισμούς. Ο βασικός περιορισμός ο οποίος τίθεται από τις εποπτικές αρχές είναι η αποταμίευση μεγαλύτερων επιπέδων κεφαλαίου όταν οι τράπεζες εμπλέκονται σε τέτοιου τύπου δραστηριότητες. Εναλλακτικά οι εποπτικές αρχές θα μπορούσαν να περιορίσουν τον αριθμό τέτοιου τύπου δραστηριοτήτων ή ακόμα και να τις απαγορεύσουν. Ορισμένες εποπτικές αρχές επιβάλλουν επιπλέον χρεώσεις σε τράπεζες που θεωρούν ότι αναλαμβάνουν αυξημένο ρίσκο, χρεώνοντας για παράδειγμα περισσότερους φόρους σε τράπεζες για τις επιθεωρήσεις στο χώρο της τράπεζας (*on-site inspections*) και για τις ασφάλειες καταθέσεων (*deposit insurance*).

Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital Adequacy)

Τα κριτήρια που τίθενται από τη συνθήκη της Βασιλείας και αφορούν τα κεφάλαια μιας τράπεζας, κατατάσσουν τα περιουσιακά στοιχεία μιας τράπεζας σε διαφορετικές βαθμίδες συναρτήσεως του πιστωτικού κινδύνου (*credit risk*) που περιέχουν και αναγνωρίζουν ότι τα εκτός ισολογισμού στοιχεία περιέχουν ένα ποσοστό κινδύνου. Επιτρέπουν στις τράπεζες να διαμορφώσουν μόνες τους τη σύνθεση των χαρτοφυλακίων τους σε αρκετά μεγάλο βαθμό, αρκεί βέβαια τα χαρτοφυλάκια αυτά να ανταποκρίνονται σε έναν ορισμένο δείκτη κεφαλαίου (*capital ratio*).

Η επιτροπή της συνθήκης της Βασιλείας (*Basle Committee*), προσφέρει στις τράπεζες δύο εναλλακτικές μεθόδους για να υπολογίσουν

τις ανάγκες τους σε κεφάλαια. Η πρώτη μέθοδος είναι η παραδοσιακή “add-on” μέθοδος μέτρησης, σύμφωνα με την οποία κάθε τράπεζα αποταμιεύει ένα επιπλέον ποσό κεφαλαίου για να καλύψει την έκθεσή της στον κίνδυνο της αγοράς (market risk).

Η δεύτερη μέθοδος επιτρέπει στις τράπεζες να χρησιμοποιούν δικά τους εσωτερικά μοντέλα υπολογισμού κινδύνου για να προσδιορίσουν την έκθεσή τους στον κίνδυνο της αγοράς. Μία από τις πιο γνωστές μεθόδους των τραπεζών για τον υπολογισμό του κινδύνου της αγοράς είναι η “Value-at-Risk” μέθοδος, η οποία προσπαθεί να υπολογίσει τον μέγιστο αριθμό απωλειών που μπορεί να υποστεί μια τράπεζα από τον κίνδυνο της αγοράς σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Περισσότερες λεπτομέρειες για τη συνθήκη της Βασιλείας, αναλύονται σε επόμενη ενότητα.

Κίνδυνος Ρευστότητας (Liquidity risk)

Όσον αφορά τη μέτρηση της ρευστότητας η Επιτροπή της Βασιλείας, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Η.Π.Α. δεν έχουν υιοθετήσει επίσημα κοινούς δείκτες μέτρησης της ρευστότητας (liquidity ratios). Δύο είναι οι επικρατέστερες προσεγγίσεις για τον κίνδυνο ρευστότητας. Η πρώτη αναφέρεται στις βιομηχανικές χώρες, στις χώρες δηλαδή που η εσωτερική τραπεζική αγορά είναι ικανή να διατηρήσει τη ρευστότητα όταν βέβαια οι οικονομικές συνθήκες το επιτρέπουν. Στην περίπτωση αυτή οι εποπτικές αρχές απλά δίνουν βασικές κατευθύνσεις για τη μέτρηση και τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας στις τράπεζες.

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση, οι εποπτικές αρχές απαιτούν από τις τράπεζες να παρουσιάζουν συγκεκριμένους δείκτες των ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων προς τις καταθέσεις τους ή προς το σύνολο των περιουσιακών τους στοιχείων, ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται από τις εποπτικές αρχές και να μπορούν παράλληλα οι τράπεζες να προχωρήσουν σε απόσυρση καταθέσεων.

Περιορισμοί στο δανεισμό (Limits on lending)

Οι εποπτικές αρχές επιβάλλουν περιορισμό στον αριθμό των δανείων που μπορούν να χορηγήσουν οι τράπεζες τόσο σε ιδιώτες, όσο και σε συγγενείς προς τις τράπεζες επιχειρήσεις. Ο περιορισμός όσον αφορά τη χορήγηση δανείων στους ιδιώτες τίθεται προκειμένου να αποφευχθεί η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού δανείων, ενώ όσον αφορά τις συγγενείς επιχειρήσεις για να περιοριστούν οι επιπτώσεις από τους επιπλέον φόρους.

Συναλλαγματικός Κίνδυνος (Foreign Exchange risk)

Και στην περίπτωση του συναλλαγματικού κινδύνου οι εποπτικές αρχές έχουν υιοθετήσει δύο προσεγγίσεις. Η πρώτη αφορά βασικές κατευθύνσεις που δίνονται από τις εποπτικές αρχές για τη μέτρηση και τη διαχείριση του συναλλαγματικού κινδύνου. Οι βασικές αυτές κατευθύνσεις θέτουν κριτήρια για τους εσωτερικούς ελέγχους, όπως καταγραφή, λογιστικοποίηση και παρατήρηση των δεδομένων της τράπεζας. Οι εποπτικές αρχές ζητούν την τήρηση των κατευθύνσεων αυτών και την ενσωμάτωσή τους σε γραπτές αναφορές πολιτικών και διαδικασιών της τράπεζας, οι οποίες θα εγκρίνονται στη συνέχεια από το διοικητικό συμβούλιο της τράπεζας και θα είναι διαθέσιμες στους επόπτες.

Η δεύτερη προσέγγιση, που μπορεί να συνδυαστεί με την πρώτη, αποτελείται από συγκεκριμένους εποπτικούς περιορισμούς όσον αφορά την ανοικτή θέση (open position) των τραπεζών, η οποία εκφράζεται ως ποσοστό του κεφαλαίου βάσης (base capital). Υπάρχουν κάποια γενικά όρια για τις ανοικτές θέσεις των τραπεζών τόσο για κάθε νόμισμα (15% των κεφαλαίων), όσο και για τη συνολική έκθεση (20% των κεφαλαίων), τα οποία εφαρμόζονται από πολλές χώρες.

Χορήγηση άδειας λειτουργίας σε καινούργιες τράπεζες (licensing new banks)

Οι καινούργιες τράπεζες θα πρέπει να προσφέρουν πραγματικό και δυναμικό ανταγωνισμό, ώστε να ενδυναμώνουν το τραπεζικό σύστημα και να συμβάλουν στο να εξυπηρετούν αποτελεσματικά το κοινό συμφέρον.

Κατά τη διαδικασία χορήγησης άδειας, η νέα τράπεζα θα πρέπει να παρέχει εγγυήσεις στους καταθέτες για την ασφάλεια και τη σταθερότητά της, ώστε να είναι σε θέση να προστατεύσει αφενός μεν τους μικροεπενδυτές και αφετέρου δε το τραπεζικό σύστημα από καταστροφικό ανταγωνισμό, από χαμηλή κεφαλαιοποίηση και από μη αποτελεσματική διοίκηση. Είναι λοιπόν προφανές ότι οι καινούργιες τράπεζες θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις προκειμένου να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και με επιτυχία.

Οι προϋποθέσεις αυτές υπάγονται σε συγκεκριμένο, εταιρικό νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει

- à καλή εσωτερική διακυβέρνηση από κατάλληλους ιδιοκτήτες,
- à κατάλληλο διοικητικό συμβούλιο και διευθυντές που θα επιβάλουν αυστηρές πολιτικές, διαδικασίες και εσωτερικούς ελέγχους,
- à πλήρες επιχειρηματικό πλάνο το οποίο θα αποφέρει κέρδη το συντομότερο δυνατό,
- à αρκετά κεφάλαια με καλή σύνθεση, ώστε να μπορέσει η τράπεζα να προχωρήσει άμεσα σε δραστηριότητες που περιέχουν δανεισμό, να καλύψει λειτουργικά έξοδα, καθώς επίσης και ενδεχόμενες απώλειες που μπορεί να αντιμετωπίσει τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της.

Με εξαίρεση τις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν έχουν θεσμοθετηθεί διεθνείς συμφωνίες για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας καινούργιων τραπεζών. Μόνο στην περίπτωση που μια χώρα καλείται να χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε κατάστημα, θυγατρική εταιρία ή αντιπροσωπεία που ανήκει σε τράπεζα άλλης χώρας, οφείλει να πάρει έγκριση χορήγησης άδειας λειτουργίας από τις εποπτικές αρχές της χώρας στην οποία ανήκει το κατάστημα, η θυγατρική εταιρία ή η αντιπροσωπεία.

Παρακολούθηση και έλεγχος των τραπεζών

Οι επόπτες τραπεζών παρακολουθούν και ελέγχουν στενά την οικονομική κατάσταση των τραπεζών, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να παρέμβουν με διορθωτικές κινήσεις άμεσα και γρήγορα, εφόσον η

κατάσταση των τραπεζών δυσχεραίνει. Η εποπτεία των τραπεζών διεξάγεται συνήθως μέσω ενός συνδυασμού “ελέγχου από απόσταση” (*off-site monitoring*) και “επί τόπου επιθεωρήσεων” (*on-site inspections*). Οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας δίνουν διαφορετική βαρύτητα στον τρόπο ελέγχου των τραπεζών, αν και θεωρείται πιο αξιόπιστη και σημαντική η “επί τόπου επιθεώρηση”, αφού παρέχει στους επόπτες άμεση πρόσβαση στον έλεγχο της ποιότητας των εσωτερικών ελέγχων και της διοίκησης.

Έλεγχος από απόσταση (off-site monitoring): Οι εποπτικές αρχές ελέγχουν το κατά πόσο οι τράπεζες συμμορφώνονται και ακολουθούν τους κανονισμούς που τίθενται, παρέχουν έγκαιρη διάγνωση προβλημάτων που ενδεχομένως απαιτούν άμεση διόρθωση, ιεραρχούν την ανάγκη για επί τόπου επιθεώρηση μεταξύ των τραπεζών και αποτιμούν τις γενικές πληροφορίες και τα δελτία τύπου που ανακοινώνονται από τις τράπεζες και αξιολογούν τα δεδομένα της αγοράς.

Ο έλεγχος των τραπεζών από απόσταση στηρίζεται κυρίως σε γραπτές αναφορές που περιλαμβάνουν:

- à στοιχεία από τους ισολογισμούς και τα αποτελέσματα χρήσεως των τραπεζών,
- à στοιχεία από ταμειακές ροές,
- à συμπληρωματική πληροφορία κυρίως όσον αφορά την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού,
- à διαγράμματα κερδών- ζημιών,
- à πληροφορίες για θυγατρικές εταιρίες και υποκαταστήματα των τραπεζών.

Οι εποπτικές αρχές κάποιων χωρών περιορίζονται στον υπολογισμό των βασικών χρηματοοικονομικών δεικτών, παραδείγματος χάριν δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, δείκτης ρευστότητας, δείκτης απόδοσης δανείων και στις προβλέψεις που δίνονται από τις τράπεζες για να αξιολογήσουν τις τράπεζες. Σε άλλες χώρες προχωρούν στη σύγκριση της αποτελεσματικότητας μιας τράπεζας σε σχέση με άλλες που εντάσσονται στην ίδια κατηγορία δραστηριοτήτων (*peer group analysis*).

Είναι εμφανές ότι η αξιολόγηση των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές με την εφαρμογή του ελέγχου από απόσταση βασίζεται σε δεδομένα που οι ίδιες οι τράπεζες επιλέγουν να ανακοινώσουν και να δημοσιοποιήσουν. Η εγκυρότητα επομένως της αξιολόγησης εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο στην ποιότητα και στην ακρίβεια των δεδομένων. Κάποιες εποπτικές αρχές χρησιμοποιούν παράλληλα υπολογιστικά μοντέλα για να προβλέψουν την κατάσταση των τραπεζών. Η ακρίβεια των προβλέψεων αυτών μπορεί να βελτιωθεί μόνο με τη χρήση δεδομένων από τις επί τόπου επιθεωρήσεις.

Επί τόπου επιθεωρήσεις (on-site inspections): Οι επί τόπου επιθεωρήσεις ουσιαστικά επαληθεύουν την ακρίβεια και την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών που ανακοινώνει η τράπεζα και ελέγχουν την ποιότητα της διοίκησης και των εσωτερικών διαδικασιών. Οι περισσότερες χώρες έχουν υιοθετήσει το σύστημα CAMELS, προκειμένου να αξιολογούν συνολικά την κατάσταση των τραπεζών, όσον αφορά τα κεφάλαια που διαθέτουν (*capital*), την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού (*asset quality*), την αποτελεσματικότητα της διοίκησης και τις εσωτερικές διαδικασίες που εφαρμόζουν (*management*), την κερδοφορία τους (*earnings*), τη ρευστότητα (*liquidity*) και την ευαισθησία που παρουσιάζουν στις μεταβολές της αγοράς (*sensitivity to market risk*).

Η αξιολόγηση των στοιχείων αυτών είναι αξιόπιστη μόνο στις επί τόπου επιθεωρήσεις κυρίως όσον αφορά την ποιότητα της διοίκησης και τις διαδικασίες που εφαρμόζονται για τον εσωτερικό έλεγχο της τράπεζας. Επιπλέον κατά τις επί τόπου επιθεωρήσεις διαπιστώνονται άμεσα η συμμόρφωση ή όχι με τους εποπτικούς κανονισμούς και ενδεχόμενα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια τράπεζα και έντεχνα κρύβει από τις εποπτικές αρχές.

Η συχνότητα των ελέγχων είναι καθοριστική, κυρίως σε περιπτώσεις που η οικονομική κατάσταση μιας τράπεζας μεταβάλλεται ραγδαία ή οι οικονομικές συνθήκες είναι ασταθείς. Η διεξαγωγή επί τόπου επιθεωρήσεων θα πρέπει να γίνεται τουλάχιστον μια φορά το χρόνο σε ομαλές οικονομικές συνθήκες, εκτός εάν διαπιστωθούν προβλήματα σε μεμονωμένες τράπεζες.

Ακόμα κι όταν η οικονομία μιας χώρας παρουσιάζει σταθερότητα, ορισμένες μεγάλες τράπεζες των οποίων οι δραστηριότητες εμπεριέχουν μεγάλο ποσοστό συστηματικού κινδύνου (*systemic risk*), χρίζουν τακτικών επιθεωρήσεων προκειμένου να μην αυξήσουν πάνω των επιτρεπτών ορίων την έκθεση τους στον κίνδυνο.

Η αποτελεσματική εποπτεία των τραπεζών είναι καθοριστική για την υγεία του τραπεζικού συστήματος και προστατεύει τους μικροεπενδυτές. Ο ρόλος της εποπτείας όμως θα πρέπει να είναι συμπληρωματικός στην καλή εταιρική διακυβέρνηση και στην πειθαρχία στην αγορά και όχι να τις αντικαθιστά.

Η υπερβολή στην επιβολή κανονισμών και ρυθμίσεων και η μόνιμη και διαρκής παρέμβαση των εποπτικών αρχών μειώνει την αποτελεσματικότητα, την καινοτομία και την ανάπτυξη της οικονομίας. Αν για παράδειγμα οι εποπτικές αρχές παρενέβαιναν συνεχώς στις δραστηριότητες των τραπεζών και δεν περιορίζονταν μόνο στο ρόλο τους ως μηχανισμός ελέγχου και διατήρησης της ισορροπίας, πολλά καινούργια προϊόντα και υπηρεσίες, όπως η ηλεκτρονική τραπεζική (*e-banking*), τα οποία διευκολύνουν τη ζωή των επενδυτών θα ήταν ακόμα σχέδια επί χάρτου. Η εύρεση της χρυσής τομής παραμένει ένα σημαντικό ζητούμενο.

4. Θεωρητικά Ζητήματα

Το χρηματοοικονομικό σύστημα ανήκει στους πιο αυστηρά ελεγχόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ οι τράπεζες ανήκουν στα πλέον διαρκώς ελεγχόμενα χρηματοοικονομικά ιδρύματα. Παρά το γεγονός αυτό έχει αποδειχτεί στην πράξη ότι οι τράπεζες αποτελούν τα λιγότερο επικίνδυνα οικονομικά ιδρύματα. Στις περισσότερες χρηματοοικονομικές κρίσεις οι τράπεζες βρισκόντουσαν στο επίκεντρο και ο αριθμός των χωρών που αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα στον τραπεζικό τομέα έχει αυξηθεί σημαντικά, τόσο στις βιομηχανικές όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αποτελεί πρόκληση η προσπάθεια ανάλυσης αυτού του φαινομένου.

Ένας από τους βασικούς ρόλους που καλείται να διαδραματίσει το χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω των τραπεζών είναι η ταυτόχρονη εξυπηρέτηση και ικανοποίηση δανειστών και δανειζομένων. Για να επιτευχθεί ο ρόλος αυτός απαιτείται πληροφόρηση οι οποία είναι συνήθως μονόπλευρη και πολλές φορές ανακριβής. Η ασύμμετρη πληροφόρηση μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα “αντίθετης επιλογής” (*adverse selection*) και σε προβλήματα “ηθικού κινδύνου” (*moral hazard*) που μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Οι κυβερνήσεις των χωρών προκειμένου να παρέχουν ασφάλεια στους καταθέτες και τους επενδυτές έχουν δημιουργήσει ένα “κυβερνητικό πλαίσιο ασφάλειας”. Ένας τρόπος προστασίας των καταθετών είναι η “ασφάλιση των καταθέσεων” (*deposit insurance*). Αποτελεί ουσιαστικά εγγύηση στους καταθέτες ότι δεν θα χάσουν τα χρήματά τους, αφού στην περίπτωση που η τράπεζα που έχουν επενδύσει τα χρήματά τους φτάσει στα όρια της χρεοκοπίας, θα εισπράξουν μέρος ή ακόμα και το συνολικό ποσό που έχουν σε καταθέσεις.

Μια ακόμα ασφαλιστική δικλείδα που παρέχουν οι κυβερνήσεις είναι ο ρόλος του “τελικού δανειστή” (*lender of last resort*) της κεντρικής τράπεζας της χώρας. Η κεντρική τράπεζα της χώρας αναλαμβάνει να

βοηθήσει χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας.

Σε πολλές περιπτώσεις αναλαμβάνει η ίδια η κυβέρνηση το ρόλο του εγγυητή μιας τράπεζας που είναι στο όριο της χρεοκοπίας και είτε παύει τη λειτουργία της άμεσα, πληρώνει τις εγγυήσεις στους καταθέτες και στη συνέχεια ρευστοποιεί τα περιουσιακά της στοιχεία, είτε μεσολαβεί βρίσκοντας μια υγιή τράπεζα που είναι διατεθειμένη να απορροφήσει την τράπεζα που χρεοκοπεί.

Υπάρχουν κάποια προβληματικά σημεία στην εφαρμογή του “κυβερνητικού πλαισίου ασφαλείας”. Το πιο σοβαρό από αυτά προκύπτει από τον ηθικό κίνδυνο. Η ύπαρξη ασφάλισης των καταθέσεων ωθεί τους καταναλωτές στο να δείχνουν μεγαλύτερο βαθμό εμπιστοσύνης στις τράπεζες και να καταθέτουν τις αποταμιεύσεις τους. Κατά συνέπεια αυξάνεται και το διαθέσιμο προς επενδύσεις κεφάλαιο των τραπεζών. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ύπαρξη ασφάλειας των καταθέσεων από την κυβέρνηση, με δεδομένο δηλαδή ότι οι καταθέτες δε θα χάσουν τα χρήματά τους, επιτρέπει στις τράπεζες να αναλάβουν δραστηριότητες με πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο από ότι διαφορετικά θα αναλάμβαναν.

Από την άλλη πλευρά οι τράπεζες εφησυχάζουν και δεν παρακολουθούν τις δραστηριότητες των πελατών τους όσο αυστηρά θα έπρεπε ενδεχομένως. Εάν ένας δανειζόμενος γνωρίζει ότι θα πάρει πίσω τα χρήματα της επένδυσής του ακόμα κι αν δεν πετύχει το στόχο του, θα προχωρήσει σε επενδυτικές κινήσεις με μεγάλο κίνδυνο και δε θα διστάσει να προβεί σε επικίνδυνες επιχειρηματικές επιλογές, αφού όσο μεγαλύτερο είναι “το ρίσκο” τόσο περισσότερα κέρδη θα έχει. Πολλοί επενδυτές εκμεταλλευόμενοι την “αδιαφορία” των τραπεζών προσπαθούν να τις εξαπατήσουν σπαταλώντας τα κεφάλαια που δανείζονται.

Η χρηματοοικονομική αγορά είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό οι τράπεζες προκειμένου να αυξήσουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό και να διατηρήσουν ή και να αυξήσουν τα επίπεδα κερδών τους αναλαμβάνουν ολοένα και περισσότερες δραστηριότητες με μεγάλο κίνδυνο. Στην προσπάθειά τους να κερδίσουν ολοένα μεγαλύτερο μερίδιο

της αγοράς θέτουν σε κίνδυνο όχι μόνο την εμπιστοσύνη των καταθετών αλλά και την ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος.

Αν οι καταθέτες υποψιαστούν ότι η τράπεζα που εμπιστεύονται θέτει σε κίνδυνο τις αποταμιεύσεις που με κόπο συνέλεξαν, θα σπεύσουν να αποσύρουν τα χρήματά τους από φόβο ότι θα τα χάσουν. Αν μια τράπεζα χάσει τη φερεγγυότητά της, η υποψία ότι και άλλες τράπεζες είναι αφερέγγυες μετατρέπεται σε βεβαιότητα και προκαλείται πανικός και αστάθεια αρχικά στο τραπεζικό σύστημα. Αυτός ο πανικός είναι ικανός να συμπαρασύρει ολόκληρο το χρηματοοικονομικό σύστημα μιας χώρας αφού σπάει η οικονομική αλυσίδα και φαινόμενα όπως έλλειψη ρευστότητας, μεταβολές στις τιμές των μετοχών των τραπεζών και των επιτοκίων είναι καθοριστικά στην υγεία μιας οικονομίας.

Ένα επιπλέον πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές είναι οι υπερβολικές χρεώσεις που υπόκεινται από τις τράπεζες ακόμα κι όταν πρόκειται για πολύ απλές καθημερινές συναλλαγές, παραδείγματος χάριν προμήθειες από τις καταθέσεις ή από πιστωτικές κάρτες. Το αποτέλεσμα είναι η αμφισβήτηση του ρόλου των τραπεζών και η μείωση της αποτελεσματικότητάς τους. Οι κυβερνήσεις έχουν θεσμοθετήσει κανονισμούς για να προστατεύσουν τους πελάτες, τις τράπεζες αλλά και την οικονομία, αν και η ισορροπία μεταξύ των θετικών και των αρνητικών στοιχείων από την επιβολή περιορισμών είναι ευαίσθητη και χρίζει ιδιαίτερης προσοχής.

Οι δραστηριότητες των τραπεζών σήμερα εκτείνονται σε διεθνές επίπεδο ξεπερνώντας τα σύνορα της χώρας στην οποία ανήκουν. Κατά συνέπεια η παρακολούθηση και ο έλεγχος τους από τις εποπτικές αρχές γίνεται ακόμα πιο δύσκολος. Οι τράπεζες έχουν πλέον τη δυνατότητα να μεταφέρουν τις δραστηριότητες τους από τη μία χώρα σε κάποια άλλη. Οι εποπτικές αρχές ελέγχουν τις εγχώριες δραστηριότητες μιας τράπεζας, αλλά δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τις δραστηριότητες της στις άλλες χώρες.

Εξάλλου όταν το δίκτυο μιας τράπεζας εκτείνεται σε πολλές χώρες, οι οποίες μπορεί να παρουσιάζουν διαφορετικούς βαθμούς οικονομικής

ανάπτυξης, δεν είναι πολλές φορές ξεκάθαρο ποιας χώρας οι εποπτικές αρχές έχουν την ευθύνη του να εμποδίσουν ή να επιτρέψουν στην τράπεζα να εμπλακεί με δραστηριότητες που έχουν μεγάλο κίνδυνο. Στο πρόβλημα αυτό έχει δοθεί λύση σε μεγάλο βαθμό μέσω της Συνθήκης της Βασιλείας, η οποία έχει σαν στόχο τη συνεργασία των εποπτικών αρχών από διαφορετικές χώρες για την εφαρμογή κοινών κανονισμών και περιορισμών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η ανάγκη περιορισμού των τραπεζών από το αναλαμβάνουν υπερβολικούς κινδύνους ώθησε τις κυβερνήσεις να θέσουν περιορισμούς όσον αφορά τα απαιτούμενα κεφάλαια και τα περιουσιακά στοιχεία που μια τράπεζα έχει στην κατοχή της, προστατεύοντας παράλληλα τους καταθέτες που δεν μπορούν να έχουν πληροφορία για τις δραστηριότητες των τραπεζών. Αν για παράδειγμα μια τράπεζα διαθέτει μεγάλο αριθμό κοινών μετοχών (*equity capital*), θα χάσει πολύ περισσότερα αν αποτύχει στις δραστηριότητες της σε σχέση με μια τράπεζα με χαμηλό αριθμό κοινών μετοχών.

Ένα από τα μέτρα αξιολόγησης των τραπεζών είναι ο δείκτης μόχλευσης (*leverage ratio*), ο οποίος ορίζεται ως το πηλίκο των κεφαλαίων (*capital*) προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων (*total assets*) μιας τράπεζας. Μια τράπεζα έχει επαρκή κεφαλαιοποίηση αν ο δείκτης μόχλευσης ξεπερνά το 5%, ενώ αν είναι κάτω από 3%, επιβάλλονται εποπτικοί περιορισμοί στην τράπεζα.

Ένα επιπλέον μέτρο για τη μείωση της έκθεσης των τραπεζών στον κίνδυνο, αποτελεί και η συμφωνία μεταξύ των τραπεζικών αρχών των βιομηχανικών κρατών, που αναφέρεται κυρίως σε στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στις λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών. Κυρίως αφορά εμπορικές συναλλαγές και συναλλαγές που δημιουργούν εισοδήματα από φόρους. Η συμφωνία αυτή συνδέει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις με τις δραστηριότητες που δεν περιλαμβάνονται στις λογιστικές τους καταστάσεις, όπως θέσεις πώλησης ή αγοράς συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης και παραγώγων (*futures and options*).

Στην προσπάθειά τους να διασφαλίσουν καλύτερη πληροφόρηση στους καταθέτες και στην αγορά, οι εποπτικές αρχές επέβαλαν στις τράπεζες συγκεκριμένες και κοινές λογιστικές αρχές και κανονισμούς. Επίσης υποχρεώνουν τις τράπεζες να δημοσιοποιούν μεγάλο εύρος πληροφοριών σχετικά με την οικονομική τους κατάσταση, ώστε να γνωρίζουν οι παράγοντες της αγοράς το βαθμό έκθεσης των τραπεζών στον κίνδυνο και να έχουν μια εικόνα της ποιότητας των χαρτοφυλακίων τους. Η δημοσιοποίηση της πληροφορίας περιορίζει τις τράπεζες στην ανάληψη επικίνδυνων δραστηριοτήτων, αφού παρακολουθούνται από τους πιστωτές, τους καταθέτες και τους μετόχους.

Κατά την ανάλυση της ασύμμετρης πληροφόρησης είναι εύκολο να διακρίνουμε τα σημεία που χρειάζονται βελτίωση και να εντοπίσουμε τις αδυναμίες των εποπτικών μηχανισμών των τραπεζών. Στην πράξη δεν είναι καθόλου εύκολο να εφαρμοστεί σωστή και επαρκής εποπτεία. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν πολλούς καλούς, λόγους να αποφεύγουν τις επιθεωρήσεις από τις εποπτικές αρχές και το επιτυγχάνουν με πολλούς έξυπνους αλλά και νόμιμους τρόπους. Επίσης οι ελεγκτές πολλές φορές δέχονται έντονες πολιτικές πιέσεις που τους απαγορεύουν να εκτελέσουν το έργο τους.

Το χρηματοοικονομικό σύστημα και οι οικονομικές συνθήκες μεταβάλλονται δυναμικά και με ταχύτατους ρυθμούς. Προκύπτει λοιπόν η ανάγκη αναπροσαρμογής του παρόντος συστήματος αξιολόγησης, ώστε οι εποπτικές αρχές να μπορούν να προσαρμόζονται άμεσα στις μεταβολές και στις νέες συνθήκες. Τα προβλήματα και οι ελλείψεις που αναφέρθηκαν εξηγούν μερικώς τις πρόσφατες τραπεζικές κρίσεις σε όλο τον κόσμο και αποδεικνύουν ότι η διαδικασία ελέγχου και αξιολόγησης των τραπεζών δεν είναι αποτελεσματική πάντα. Προκύπτει λοιπόν η ανάγκη αναμόρφωσης των εποπτικών μηχανισμών για την αποφυγή μελλοντικών καταστροφών.

5. Μέθοδος CAMELS

Παρά την πολυπλοκότητά του, το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει καθοριστικό ρόλο στην υγεία της οικονομίας μιας χώρας. Οι οικονομικοί παράγοντες κάθε χώρας επιδιώκουν τη σταθερότητα, αφού οποιαδήποτε ενδεχόμενη αστάθεια ή αποτυχία μπορεί να προκαλέσει σοβαρή οικονομική ζημιά. Η ύπαρξη σταθερότητας βοηθά στο να μπορέσουν οι οικονομικοί παράγοντες να διαχειριστούν τους οικονομικούς πόρους σε κατευθύνσεις που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και την εξέλιξη της εγχώριας οικονομίας. Οι τράπεζες, μέσω των οποίων διακινείται το μεγαλύτερο ποσοστό των αποταμιεύσεων, θα πρέπει να παρέχουν ασφάλεια και σταθερότητα στο χρηματοοικονομικό σύστημα μιας χώρας.

Δεδομένου ότι κάθε τράπεζα αποτελεί επιχείρηση, η εκάστοτε διοίκηση λαμβάνει αποφάσεις με κριτήριο την ανάπτυξη της και την κερδοφορία της και πολλές φορές μπορεί να προβεί σε επενδυτικές κινήσεις που εμπεριέχουν μεγάλο ρίσκο και κίνδυνο αποτυχίας. Η προοπτική χρεοκοπίας μιας τράπεζας μπορεί να οδηγήσει σε πανικό. Οι μεν επενδυτές αντιμέτωποι με το ενδεχόμενο αυτό θα τρέξουν να αποσύρουν τις επενδύσεις τους το συντομότερο δυνατό, οι δε πιστωτές της θα ζητήσουν άμεση κάλυψη των υποχρεώσεων προς αυτούς και κατά συνέπεια η τράπεζα θα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα στο να ανταποκριθεί. Μια τέτοια όμως κίνηση πανικού προκαλεί ρήξη της οικονομικής αλυσίδας, αφού υπάρχει αλληλεξάρτηση και συνεργασία μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που μπορεί να προκαλέσει κατάρρευση του ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος και ενδεχομένως κατάρρευση της οικονομίας μιας χώρας.

Έχοντας επίγνωση της κρισιμότητας του να υπάρχει ένα υγιές και σταθερό τραπεζικό σύστημα, οι εποπτικές αρχές καλούνται να παρακολουθούν τις στρατηγικές των τραπεζών, να ελέγχουν την παρούσα οικονομική τους κατάσταση και να προβλέπουν τις προοπτικές ανάπτυξής τους.

Είναι γνωστό ότι η αξία μιας τράπεζας λογιστικά προκύπτει από τα στοιχεία του ενεργητικού της αφαιρώντας τις υποχρεώσεις της. Όπως προκύπτει από τις λογιστικές καταστάσεις, συνήθως οι τράπεζες παρουσιάζουν μικρό αναλογικά σύνολο ιδίων κεφαλαίων, έχουν δηλαδή περιθώριο μεγάλης μόχλευσης. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια ακόμα και ένα μικρό ποσοστό (έστω μία ή δύο) ζημιογόνων χρήσεων να είναι ικανό να οδηγήσει σε πτώχευση. Οι εποπτικές αρχές πρέπει να είναι πολύ προσεκτικές στην αξιολόγηση των στοιχείων αυτών.

Γενικότερα υπάρχει μεγάλη αντικειμενική δυσκολία στην εκτίμηση της οικονομικής κατάστασης μιας τράπεζας. Αυξημένο βαθμό δυσκολίας παρουσιάζει και η προσπάθεια υπολογισμού της καθαρής θέσης της, αφού υπάρχει πάντα η πιθανότητα τα στοιχεία που παρουσιάζονται στις οικονομικές της καταστάσεις να μην ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους αξίες. Από τη στιγμή που είναι δύσκολο να εκτιμηθεί το παρόν της, είναι φυσικό κι επόμενο το να είναι ακόμα πιο δύσκολο το να αξιολογηθεί η εξέλιξη και οι προοπτικές της. Δεν είναι εύκολο για τις εποπτικές αρχές και για τους οικονομικούς αναλυτές να δώσουν ακριβείς απαντήσεις για την κατάσταση μιας τράπεζας. Οι απαντήσεις τους στηρίζονται πάντα σε εκτιμήσεις οι οποίες προκύπτουν από ατελή πληροφόρηση και επιπλέον μπορεί να μεταβληθούν με το χρόνο.

Η εκτίμηση της οικονομικής κατάστασης μιας τράπεζας και οι προοπτικές ανάπτυξής της στηρίζονται στον υπολογισμό ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών που προκύπτουν από τον ισολογισμό της και τα αποτελέσματα χρήσης, όπου παρουσιάζεται αναλυτικά, με τη βοήθεια λογιστικών υπολογισμών, η οικονομική κατάσταση της τράπεζας.

Ένα από τα μοντέλα που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των χρηματοοικονομικών δεικτών είναι το σύστημα CAMELS. Μέσω του CAMELS γίνεται ένας διαχωρισμός των δεικτών, ο αριθμός των οποίων είναι δυνητικά πολύ μεγάλος, σε έξι κατηγορίες οι οποίες αναφέρονται σε:

à **Capital:** κεφάλαια.

Οι δείκτες που αναφέρονται στα κεφάλαια, εξετάζουν την ικανότητα μιας τράπεζας να ανταποκριθεί σε ενδεχόμενες ζημιές. Αν μια τράπεζα, για παράδειγμα, έχει μεγάλο αριθμό διαθέσιμων κεφαλαίων, θα μπορέσει εύκολα να απορροφήσει τυχόν ζημιές από μη εξυπηρετούμενες προς αυτή υποχρεώσεις, γεγονός που αυξάνει τη φερεγγυότητά της και μειώνει την πιθανότητα πτωχεύσεώς της.

à **Assets:** ποιότητα ενεργητικού

Οι δείκτες που αναφέρονται στην ποιότητα ενεργητικού εξετάζουν τις προοπτικές κερδοφορίας των τραπεζών. Όσο καλύτερη είναι η ποιότητα του ενεργητικού, τόσο λιγότερα δάνεια θα γίνουν μη εξυπηρετούμενα και κατά συνέπεια τόσο καλύτερες θα είναι και οι προοπτικές κερδοφορίας της τράπεζας.

à **Management:** ποιότητα της διοίκησης

Μέσω των δεικτών κρίνεται πόσο αποτελεσματική είναι η διοίκηση της τράπεζας. Μια αποτελεσματική διοίκηση συμβάλλει στην υγεία, την κερδοφορία και στις προοπτικές ανάπτυξης της τράπεζας.

à **Earnings:** κερδοφορία

Μέσω των δεικτών που αναφέρονται στην κερδοφορία, εξετάζεται η ευκολία των τραπεζών στο να αντιμετωπίσουν τυχόν ζημιές. Η μεγαλύτερη κερδοφορία μιας τράπεζας, συμβάλλει στην αύξηση των ιδίων κεφαλαίων και κατά συνέπεια στη μεγαλύτερη ικανότητα απορρόφησης μελλοντικών ζημιών.

à **Liquidity:** ρευστότητα

Οι δείκτες που αφορούν τη ρευστότητα δίνουν εκτίμηση για το πόσο εύκολα και γρήγορα μπορεί να ανταποκριθεί σε υποχρεώσεις που απαιτούν άμεσα χρήματα. Η έλλειψη ρευστότητας μπορεί να

οδηγήσει ακόμα και μια φερέγγυα και με καλές προοπτικές τράπεζα σε πτώχευση.

à **Sensitivity to market risk:** ευαισθησία στις μεταβολές της αγοράς. Οι μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων είναι καθημερινό και σύνηθες φαινόμενο. Μέσω των δεικτών που αναφέρονται στην ευαισθησία που παρουσιάζει η αξία του ενεργητικού και του παθητικού στις μεταβολές αυτές έχουμε μια εικόνα για την ικανότητα της τράπεζας να ανταποκριθεί σε αυτές τις αλλαγές.

Οι πλέον ενδεικτικοί δείκτες παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί. Στην πρώτη στήλη αναφέρεται η κατηγορία στην οποία ανήκουν οι δείκτες, στη δεύτερη παρουσιάζονται οι επιμέρους δείκτες, στην τρίτη το πρόσημο +/-, που δηλώνει την επίδραση που θα έχει η ενδεχόμενη αύξηση του δείκτη σε σχέση με το πως μεταβάλλεται η αβεβαιότητα και στην τέταρτη μια συνοπτική ερμηνεία του πρόσημου:

CAPITAL

Capital Adequacy	-	Μεγαλύτερη ικανότητα απορρόφησης ζημιών è περισσότερο φερέγγυα τράπεζα.
Loan-loss reserves/ assets	+/-	Περισσότερα αποθεματικά è +: πρόβλεψη αύξησης μη εξυπηρετούμενων δανείων -: περισσότερο φερέγγυα τράπεζα αφού μπορεί να αντιμετωπίσει ζημιές.
Bank size	-	Μεγαλύτερο μέγεθος è μεγαλύτερη ικανότητα αντιμετώπισης πρόσκαιρων δυσχερειών, π.χ. ζημιές.

ASSET

Loans past due 10-89 days /assets	+	Μεγάλος αριθμός μη εξυπηρετούμενων δανείων è μεγαλύτερη πιθανότητα ζημιών.
Loans past due 90 plus days /assets	+	Μεγάλος αριθμός μη εξυπηρετούμενων δανείων è μεγαλύτερη πιθανότητα ζημιών.
Nonaccrual loans/assets	+	Μεγάλος αριθμός μη εξυπηρετούμενων δανείων è μεγαλύτερη πιθανότητα ζημιών.
Safe investment Securities / assets	+/-	Μικρότερο μέρος του ενεργητικού εκτεθειμένο σε κίνδυνο è +: δε γίνεται αποτελεσματική διαχείριση του ενεργητικού -: μικρότερη πιθανότητα ζημιών ή πτώχευσης.
Rate of asset growth	+/-	Αύξηση του ρυθμού αύξησης του ενεργητικού è +: ταχεία ανάπτυξη, ένδειξη υγιούς και δυναμικής τράπεζας -: ενδεχόμενο χορήγησης δανείων χωρίς τον απαιτούμενο έλεγχο φερεγγυότητας των δανειζομένων à μεγαλύτερη πιθανότητα μη εξυπηρετούμενων δανείων στο μέλλον.
Loans/ capital	+	Αύξηση δανείων è αύξηση πιθανών ζημιών.
Loans/ assets	+/-	Εξαρτάται από την κατάσταση αποπληρωμής των δανείων.
Sectoral loans/ assets	+/-	+: εξειδίκευση σε ορισμένους τομείς -: Μεγάλη συγκέντρωση σε τομείς που ίσως αντιμετωπίσουν πρόβλημα.

MANAGEMENT

Examiners on-site rating of management	-	Αποτελεσματική διοίκηση è Μείωση της αβεβαιότητας, υγιής οργανισμός.
Previous overall on-site rating	-	Καλή παρελθούσα αξιολόγηση è ένδειξη συνέπειας και καλής διοίκησης.
Corporate structure	+/-	Εξαρτάται από τη δομή της τράπεζας, την επάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών που ακολουθεί, τη συνέπεια προς τους πελάτες.
Expenses/total revenues	+	Όταν ο ρυθμός αύξησης των εξόδων δεν αντιστοιχεί σε αυτό των εισόδων è ένδειξη αναποτελεσματικής διοίκησης.

EARNINGS

Net income/ assets	-	Μεγάλη κερδοφορία è μεγαλύτερη ικανότητα απορρόφησης ζημιών.
Loan revenue/ total revenue	+/-	Εξαρτάται από το ποσοστό των δανείων που δε θα εξυπηρετηθούν.
Revenue from secure assets/ total revenue	-	Ασφαλέστερες επενδύσεις è μικρότερος κίνδυνος ζημιών.
Change in interest and fee income / assets	-	Αύξηση του δείκτη è αποτελεσματική διαχείριση του ενεργητικού.
Change in interest expenses/ assets	+	Αύξηση των εξόδων è μη αποτελεσματική διαχείριση του ενεργητικού.

LIQUIDITY

Liquid assets/ total assets	-	Μεγαλύτερη ρευστότητα è μικρότερη πιθανότητα πανικού ή βεβιασμένης εκποίησης στοιχείων του ενεργητικού.
Interest-sensitive funds/ total funds	+	Περισσότερα στοιχεία ευαίσθητα σε μεταβολές è αυξημένη πιθανότητα χαμηλής ρευστότητας.

SENSITIVITY

Market interest rates /bond yields	+/-	Εξαρτάται από την κίνηση των επιτοκίων, π.χ. έστω επένδυση σε μακροπρόθεσμα επιτόκια, αύξηση των επιτοκίων è μείωση της αξίας των ομολόγων.
Exchange rate changes	+	Μεγάλες μεταβολές συναλλαγματικών ισοτιμιών è αντίστοιχα μεγάλες μεταβολές και αστάθεια στα στοιχεία τόσο του ενεργητικού, όσο και του παθητικού è μεγαλύτερη πιθανότητα ζημιών και ανεπαρκούς ρευστότητας.

Με βάση τους παραπάνω δείκτες (και ακόμα περισσότερους ενδεχομένως) διαμορφώνονται τα αποτελέσματα του συστήματος CAMELS και οι τράπεζες αξιολογούνται ανάλογα σε κλίμακα από 1 ως 5. Το 1 είναι ο υψηλότερος βαθμός στην κλίμακα αξιολόγησης και τα ιδρύματα που ανήκουν στην κατηγορία αυτή θεωρούνται ασφαλή από κάθε άποψη και δεν υπόκεινται σε περαιτέρω εποπτεία. Αν υπάρχουν κάποια μειονεκτήματα, θεωρούνται ήσσονος σημασίας και μπορούν να επιλυθούν με ευκολία. Τέλος οι τράπεζες που εντάσσονται στην κατηγορία αυτή δεν επηρεάζονται εύκολα από μεταβολές στην οικονομία.

Αντίθετα τα ιδρύματα τα οποία αξιολογούνται με 5, χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα επισφαλή και είναι πολύ κοντά στην πτώχευση. Χρειάζονται άμεση βοήθεια από τους μεγαλομετόχους και από άλλες πηγές χρηματοδότησης, είτε δημόσιες, είτε ιδιωτικές. Σε αυτή την περίπτωση

συνήθως παρεμβαίνει η κεντρική τράπεζα της χώρας. Τέλος υπάρχουν περιπτώσεις που η ρευστοποίηση στοιχείων του ενεργητικού και οι αποπληρωμή των καταθετών αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη λύση.

Το σύστημα CAMELS αποτελεί εργαλείο των εποπτικών αρχών στην αξιολόγηση των τραπεζών και χρησιμοποιείται κυρίως στους ελέγχους που εκτελούνται στο χώρο του ιδρύματος (*on-site inspections*). Αυτά τα ποσοτικά και ποιοτικά μοντέλα εντάσσονται σε ένα γενικότερο σύστημα αξιολόγησης του τραπεζικού συστήματος που διέπεται από βασικές αρχές, που διασφαλίζουν την υγιή λειτουργία του.

6.Εφαρμογή Μεθόδου CAMELS

Στη συνέχεια παρατίθεται ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα χρήσης της τράπεζας EFG Eurobank- Ergasias για τη χρονιά 2002.

ΤΡΑΠΕΖΑ EFG EUROBANK ERGASIAS A.E.

ΕΝΟΠΙΩΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ (IAS) - Αρ. Μ.Α.Ε. 6063/08/Β/86/07

ΕΝΟΠΙΩΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31ης Δεκεμβρίου 2002
Σύμφωνα με το Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (IAS)

	2002	2001
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	Ποσό σε χιλ. Ευρώ	
Ταμείο και διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα	1.039.123	1.258.728
Κρατικό και άλλοι τίτλοι/όργανα δοκιά για επανεκτιμολόγηση από την Κεντρική Τράπεζα	436.425	0
Απατήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	1.596.387	1.296.398
Χρεόγραφα χαρτοφυλακίου συναλλαγών	3.283.019	1.110.014
Παράγωγα	163.603	134.738
Απατήσεις κατά πελατών	13.425.738	10.973.000
Χρεόγραφα χαρτοφυλακίου διαθέσιμων επενδύσεων	3.443.575	3.250.059
Χρεόγραφα επενδυτικού χαρτοφυλακίου	123.531	290.700
Επενδύσεις σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις	106.604	106.065
Άλλα πάγια στοιχεία	34.251	26.114
Πάγια στοιχεία	754.019	482.041
Αυτά στοιχεία κεφαλαιακά	911.729	743.143
Σύνολο Ενεργητικού	25.287.843	19.618.016

	2002	2001
ΠΑΘΗΤΙΚΟ	Ποσό σε χιλ. Ευρώ	
Υποχρεώσεις προς πιστωτικό ίδρυμα	4.383.870	802.176
Παράγωγα	543.156	296.257
Υποχρεώσεις προς πελάτες	16.970.801	15.310.360
Υποχρεώσεις από πιστωτικούς τίτλους	719.942	436.293
Άλλα στοιχεία παθητικού	606.820	596.115
Σύνολο Παθητικού	23.223.589	17.381.203
Δικαιώματα μεταφοράς	175.235	223.336
Ίδιον Κεφάλαιο		
Μεταχικό κεφάλαιο	827.292	832.461
Διαφορά από έκδοση μετεργών υπέρ το όριο	343.844	305.278
Άλλα αποθεματικά	728.733	702.738
Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων	1.899.119	1.840.477
Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων και Δικαιωμάτων Μεταφοράς	2.074.354	2.233.813
Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων και Παθητικού	25.287.843	19.618.016

Σημειώσεις: 6. Πιστωτικό Ίδιον/αποθεματικό: Ανάλογα με την κατάσταση των Σχέσεων είναι καταρτισμένο σύμφωνα με το άρθρο 17 του Ν. 2160/2001 (Φ.Ε.Κ. 10/10/2001) όπως ισχύει, με εξαίρεση τα όρια για την αποθήκευση των πιστωτικών τίτλων (Α.Π.Π.Ε.), όπου οι ίδιες με τις αρχές που παραρτήθηκαν φέρει Εντοπισμένη Διακρίση. Κοινοποιήθηκε με την πράξη αριθ. 11/10/2001 όπως αναφέρεται στην ετήσια Περίληψη του Ετήσιου Απολογισμού 2001.

ΕΝΟΠΙΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2002
Σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (IAS)

	2002	2001
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	Ποσό σε χιλ. Ευρώ	
Τόκοι και εξομοιωμένα έσοδα	1.483.986	1.410.001
Μειών: Τόκοι και εξομοιωμένα έξοδα	(767.547)	(795.671)
Καθαρά Έσοδα από Τόκους	721.433	614.330
Έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	360.482	297.277
Μειών: Έξοδα αμοιβών και προμήκων	(110.615)	(56.028)
Καθαρά Έσοδα από Αμοιβές και Προμήθειες	250.367	241.249
Έσοδα από μερίσματα	5.913	12.980
Αποκλειόμενα χαρτοφυλάκιου συναλλαγών	(29.904)	16.135
Αποκλειόμενα από άλλους τίτλους	17.525	35.318
Λοιπά λειτουργικά έσοδα	40.019	17.552
	33.563	81.983
Λειτουργικά Έσοδα	1.085.373	943.562
Λειτουργικά έξοδα	(811.139)	(548.047)
Γραμμάτεις επισφαλών απαιτήσεων	(97.561)	(87.663)
Λειτουργικά Κέρδη	296.273	327.832
Έσοδα από συνάξιμους επιχειρήσεις	(18.139)	7.290
Κέρδη προ Φόρων	278.134	335.122
απ' των οποίων αναλογούν στους μετόχους	276.264	322.388
Φόρος εισοδήματος	(94.909)	(119.827)
Καθαρά Κέρδη μετά από Φόρους	183.225	215.495
Διακρίματα μειοψηφίας	1.018	(9.957)
Καθαρά Κέρδη Χρήσεως προς Διάθεση	184.243	205.538

Αθήνα, 25 Φεβρουάριος 2003

ΠΑ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
Ευσεφών Κ. Νικήτας
Α.Δ.Τ. 61914611

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
Νικόλαος Κ. Νεοπολίτης
Α.Δ.Τ. Σ 230468

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία θα υπολογίσουμε κάποιους ενδεικτικούς δείκτες:

à Return on assets: Net Income/ Total assets =

Κέρδη προ Φόρων/ Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων =

$276.264 / 1.899.119 = 1,4608$ ή $146,08\%$

à Return on equity: Net Income/ Total stockholders equity =

Κέρδη προ Φόρων/ Ίδια Κεφάλαια =

$276.264 / 827.292 = 0,3339$ ή $33,39\%$

à **Net interest margin: Net Interest Income/ Earning Assets =**

Καθαρά Έσοδα από Τόκους / (Ταμείο και Διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα + Κρατικά και άλλα αξιόγραφα δεκτά για επαναχρηματοδότηση από την Κεντρική Τράπεζα + Απαιτήσεις κατά πιστωτικών Ιδρυμάτων + Παράγωγα + Χρεόγραφα Χαρτοφυλακίου Συναλλαγών + Απαιτήσεις κατά Πελατών + Χρεόγραφα χαρτοφυλακίου διαθέσιμων επενδύσεων + Χρεόγραφα Επενδυτικού Χαρτοφυλακίου) =

$$721.433 / (1.039.123 + 456.425 + 1.566.387 + 3.263.019 + 163.693 + 13.425.738 + 3.443.575 + 123.581) =$$
$$721.433 / 23.481.541 = 0,0307 \text{ ή } 3,07\%$$

à **Liquid Assets to Total Assets:**

(Ταμείο και Διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα + Κρατικά και άλλα αξιόγραφα δεκτά για επαναχρηματοδότηση από την Κεντρική Τράπεζα) / Σύνολο Ενεργητικού) =

$$(1.039.123 + 456.425) / 25.297.943 = 1.495.548 / 25.297.943 =$$
$$0,05911 \text{ ή } 5,911\%$$

à **Liquid assets to short term liabilities:**

(Ταμείο και Διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα + Κρατικά και άλλα αξιόγραφα δεκτά για επαναχρηματοδότηση από την Κεντρική Τράπεζα) / (Υποχρεώσεις προς Πιστωτικά Ιδρύματα + Παράγωγα + Υποχρεώσεις προς πελάτες + Υποχρεώσεις από πιστωτικούς τίτλους)

$$(1.039.123 + 456.425) / (4.383.870 + 543.156 + 16.970.801 + 719.942) = 1.495.548 / 22.617.769 = 0,661 \text{ ή } 6,61\%$$

à **Duration of assets:**

(Καθαρά Έσοδα από Τόκους + Καθαρά Έσοδα από Αμοιβές και Προμήθειες) / {(Ταμείο και Διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα + Κρατικά και άλλα αξιόγραφα δεκτά για επαναχρηματοδότηση από την Κεντρική Τράπεζα + Απαιτήσεις κατά πιστωτικών Ιδρυμάτων + Παράγωγα + Χρεόγραφα Χαρτοφυλακίου Συναλλαγών + Απαιτήσεις κατά Πελατών + Χρεόγραφα χαρτοφυλακίου διαθέσιμων επενδύσεων + Χρεόγραφα Επενδυτικού Χαρτοφυλακίου) / 2} =

$$(721.433 + 250.387) / \{(1.039.123 + 456.425 + 1.566.387 + 3.263.019 + 163.693 + 13.425.738 + 3.443.575 + 123.581) / 2\} = 971.820 / 11.740.770,5 = 0.08277 \text{ ή } 8,277\%$$

à Duration of liabilities:

(Καθαρά Έσοδα από Τόκους + Καθαρά Έσοδα από Αμοιβές και Προμήθειες) / {(Υποχρεώσεις προς Πιστωτικά Ιδρύματα + Παράγωγα + Υποχρεώσεις προς πελάτες + Υποχρεώσεις από πιστωτικούς τίτλους) / 2}

$$(721.433 + 250.387) / \{(4.383.870 + 543.156 + 16.970.801 + 719.942) / 2\} = 971.870 / 11308884.5 = 0.0859 \text{ ή } 8,59\%$$

Σύμφωνα με την ερμηνεία των δεικτών που έχουμε δει στον πίνακα που έχει προηγηθεί και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τους υπολογισμούς των δεικτών, η πρώτη εκτίμηση που σχηματίζεται για τη συγκεκριμένη τράπεζα είναι ότι πρόκειται για μια αξιόπιστη και φερέγγυα τράπεζα με προοπτικές ανάπτυξης.

7. Συνθήκη Βασιλείας (Basle Accord)

Με την πάροδο των χρόνων και τη συνεχή ανάπτυξη της οικονομίας, ολοένα και περισσότερα τραπεζικά ιδρύματα προσπαθούν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε διεθνές επίπεδο. Στα πλαίσια αυτά οι εποπτικές αρχές συνειδητοποίησαν την ανάγκη για καλύτερη και μεγαλύτερη εποπτεία και προχώρησαν στην υιοθέτηση κάποιων ελάχιστων κριτηρίων και κανόνων ως δικλείδα ασφαλείας του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος. Μια από αυτές τις προσπάθειες, γνωστή στον κόσμο ως “Συνθήκη της Βασιλείας” (Basle Accord), άρχισε να υλοποιείται από το 1988.

Πρόκειται για την πρωτοβουλία δέκα βιομηχανικών χωρών με στόχο την εφαρμογή διεθνών εποπτικών κανονισμών, ώστε να ενδυναμωθεί το διεθνές τραπεζικό σύστημα και να επιτευχθεί σύγκλιση των επιμέρους εθνικών επιπέδων κεφαλαίων, για την αποφυγή ανταγωνιστικών ανισοτήτων μεταξύ των τραπεζών. Μέσα από τη συνθήκη καθορίζονται οι όροι λειτουργίας των τραπεζών, καθώς επίσης και οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την έναρξη λειτουργίας νέων τραπεζών. Κύριος στόχος είναι ο περιορισμός στο ελάχιστο του πιστωτικού κινδύνου (credit risk) λόγω έλλειψης κεφαλαίων.

Τα βασικά σημεία της συμφωνίας αφορούν στον κοινό τρόπο μέτρησης και αξιολόγησης της ποιότητας κεφαλαίου, σε ένα κοινό πλαίσιο εκτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού συναρτήσει του πιστωτικού κινδύνου, καθώς επίσης και έναν κατώτατο δείκτη κεφαλαίου. Σύμφωνα με τη συνθήκη, ο κίνδυνος που εμπεριέχουν τα στοιχεία του παθητικού κατηγοριοποιούνται σε δύο τύπους τραπεζικής κεφαλαιοποίησης, το κυρίως κεφάλαιο (core capital- Tier 1) και το συμπληρωματικό (supplementary capital- Tier 2). Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται και περιλαμβάνουν ρίσκο εξετάζουν το ενδεχόμενο πτώχευσης σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Από τη συνθήκη της Βασιλείας τίθεται ένα επίπεδο κατώτερης κεφαλαιακής επάρκειας για κάθε τύπο τράπεζας. Σύμφωνα με αυτό τα

συνολικά κεφάλαια θα πρέπει να είναι τουλάχιστον 8% επί των στοιχείων του ενεργητικού που περιέχουν κίνδυνο, ενώ από το σύνολο των κεφαλαίων τουλάχιστον το 4% θα πρέπει να είναι κυρίως κεφάλαιο (Tier 1 Capital). Το κυρίως κεφάλαιο υπολογίζεται από το καλυμμένο μετοχικό κεφάλαιο και το δηλωθέν αποθεματικό (paid up capital and disclosed reserves). Τα συνολικά κεφάλαια προκύπτουν από τη διαφορά του κυρίως κεφαλαίου μείον το συμπληρωματικό (tier 2), το οποίο υπολογίζεται από τα αφανή αποθεματικά, τα αποθεματικά αναπροσαρμογής κεφαλαίων, τις επισφάλειες και το παρεπόμενο χρέος.

Ο πίνακας που ακολουθεί συνοψίζει τα βασικά κριτήρια κεφαλαιακής επάρκειας που τίθενται από τη συνθήκη της Βασιλείας, τον τρόπο που υπολογίζονται και τα στοιχεία που περιέχουν.

Capital Measure	Components	Recommended Ratio
Tier 1	Paid- up capital and disclosed reserves.	At least 4%.
Tier 2	Undisclosed, revaluation, general loan- loss reserves, subordinated debt and hybrid debt instruments.	Limited to 100% of tier 1 capital.
Total	Tier 1 plus Tier 2 (where tier 1 can range between 50% and 100% of the total).	At least 8%, of which at least 4% is tier 1 capital.

Τα κριτήρια που τίθενται από τη συνθήκη αφορούν κυρίως την κεφαλαιακή επάρκεια και τον πιστωτικό κίνδυνο, ενώ όσον αφορά το δανεισμό και τη ρευστότητα δίνονται απλά κάποιες κατευθύνσεις. Αφενός μεν για το δανεισμό προς τρίτους περιλαμβάνεται σύσταση να μην υπερβαίνει το 25% των συνολικών κεφαλαίων (total capital), αφετέρου δε για τη ρευστότητα δίνονται μερικές κατευθύνσεις για τον υπολογισμό και τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας (liquidity risk).

Η υιοθέτηση της συμφωνίας και από άλλες, εκτός αυτών που την πρωτοπέγραψαν, χώρες ώθησε τις τράπεζες στη βελτίωση (αύξηση) των αναλογικών κεφαλαίων τους, τα οποία σε πολλές τράπεζες ήταν χαμηλά

και συνέβαλε στην προώθηση οικονομικής σταθερότητας, αφού τα περισσότερα ιδρύματα προχώρησαν σε πιο “ασφαλείς” επενδύσεις.

Οι βασικές κατευθύνσεις που δίνονται από τη συνθήκη της Βασιλείας περιγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί. Η πρώτη στήλη περιγράφει τα περιουσιακά στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται, η δεύτερη σε ποια κατηγορία ρίσκου υπάγονται τα στοιχεία αυτά και η τρίτη το βάρος τους επί τοις εκατό.

Assets Included	Risk category	Risk Weight (%)
Balance sheet items		
Cash and loans to government and central banks.	1	0
Claims on public sector entities.	2	10
Claims on OECD banks.	3	20
Loans secured by mortgages on residential property.	4	50
All other assets, including commercial loans.	5	100
Off- balance sheet items		
Each off- balance- sheet item is scaled by a conversion factor.	6	Applicable weight

Με την πάροδο των χρόνων διαπιστώθηκε ότι τα στοιχεία του ενεργητικού μιας τράπεζας, που ανήκουν στην ίδια κατηγορία κινδύνου έχουν διαφορετικό βαθμό πιστωτικού κινδύνου. Για παράδειγμα τα κυβερνητικά ομόλογα της Ελλάδας ενώ ανήκουν στην ίδια κατηγορία κινδύνου με αυτά των Η.Π.Α., σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, έχουν αντικειμενικά υψηλότερο πιστωτικό κίνδυνο. Επίσης τα εκτός ισολογισμού στοιχεία μπορεί να εκθέσουν την τράπεζα σε κίνδυνο. Η συνθήκη της Βασιλείας αφήνει περιθώριο διαφοροποίησης και επιλογής των χαρτοφυλακίων των τραπεζών, απαιτώντας δείκτες κεφαλαίου που μετά βίας αντανakλούν τον κίνδυνο που αναλαμβάνει η τράπεζα μέσω της διαφοροποίησης.

Επιπλέον εκτός από τον πιστωτικό κίνδυνο υπάρχουν και άλλες μορφές οικονομικού κινδύνου που μπορούν να καθορίσουν την πορεία μιας τράπεζας στη σημερινή εποχή, όπως ο κίνδυνος της αγοράς (**market risk**), ο κίνδυνος επιτοκίου (**interest rate risk**), κίνδυνος ρευστότητας (**liquidity risk**), λειτουργικός κίνδυνος (**operational risk**) κ.τ.λ. Επίσης οι στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου έχουν εξελιχθεί σημαντικά, όπως και τα οικονομετρικά μοντέλα που τις υπολογίζουν.

Το ερώτημα που έχει προκύψει είναι αν μπορεί πλέον η υπάρχουσα συνθήκη να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του σήμερα. Η απάντηση έχει δοθεί ήδη και είναι αρνητική. Η επιτροπή της Βασιλείας αναγνώρισε επίσης σημαντικά μειονεκτήματα στην εφαρμογή της συνθήκης στις σύγχρονες αγορές και προχώρησε στη δημιουργία ενός νέου πλαισίου, συμπληρωματικού στο αρχικό, ώστε να συμβάλλει στη διασφάλιση παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας.

8. Συνθήκη Βασιλείας II (Basle Accord II)

Από την αρχή της δεκαετίας του 1990, η διαχείριση κινδύνου (risk management) κυρίως στις μεγάλες τράπεζες έχει γίνει πιο σύνθετη και απαιτητική, συγκριτικά με τους όρους που έθετε η αρχική συνθήκη της Βασιλείας. Επιπλέον τα σημεία που δίνεται βαρύτητα δεν ανταποκρίνονται στους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες σε συνθήκες αγοράς. Αυτό είχε σαν συνέπεια τη δημιουργία μιας μορφής “κερδοσκοπίας” έναντι των κανονισμών, αφού δεν εμφάνιζαν κεφάλαια, για παράδειγμα, για χρέη από πιστωτικές κάρτες, για τα οποία θα απαιτούνταν μεγαλύτερο ποσοστό κεφαλαίου με βάση τη συνθήκη, αποκτώντας παράλληλα περιουσιακά στοιχεία που απαιτούν περισσότερα κεφάλαια από αυτά που καθορίζονται από τις εποπτικές αρχές.

Η συνθήκη II στοχεύει στον επανακαθορισμό των επιπέδων κεφαλαιακής επάρκειας, ώστε να μπορούν οι τράπεζες να ανταποκρίνονται στις συνθήκες της σύγχρονης και συνεχώς εξελισσόμενης αγοράς, καθώς επίσης και στη βελτίωση των πρακτικών που χρησιμοποιούν. Η νέα συνθήκη στηρίζεται σε τρεις πυλώνες (άξονες), σύμφωνα με τους οποίους:

• Πρώτος πυλώνας: Απαιτήσεις Κεφαλαίων.

Το κατώτατο όριο του συνόλου των κεφαλαίων, επί των στοιχείων που περιέχουν ρίσκο συνεχίζει να είναι τουλάχιστον 8%, σύμφωνα με την αρχική συνθήκη, αλλάζει όμως η βαρύτητα των στοιχείων που συμβάλλουν στον υπολογισμό του. Πέραν του πιστωτικού κινδύνου (credit risk), συνυπολογίζονται πλέον ο κίνδυνος αγοράς (market risk) και ο λειτουργικός κίνδυνος (operational risk).

Ο κίνδυνος της αγοράς (είχε προστεθεί στην αρχική συνθήκη το 1996) αφορά τις απώλειες από συναλλαγές. Οι τράπεζες συνήθως υπολογίζουν ένα επιπλέον ποσοστό κεφαλαίου για την αντιμετώπισή του. Στον υπολογισμό του χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι αν και η πλέον διαδεδομένη είναι πλέον η μέθοδος value-at-risk (VAR). Σύμφωνα με το λειτουργικό κίνδυνο στα κεφάλαια των τραπεζών θα πρέπει να

αντικατοπτρίζεται ο κίνδυνος από τους λάθος χειρισμούς και τις παρανομίες.

Το νέο στοιχείο που συνυπολογίζεται και αναφέρεται στο ρόλο του λειτουργικού κινδύνου, θα επηρεάσει κυρίως τράπεζες των οποίων οι δραστηριότητες αφορούν κυρίως τη διαχείριση κεφαλαίων. Οι τράπεζες αυτές συνήθως παρουσιάζουν μικρά δανειακά κεφάλαια, κατά συνέπεια οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας πληρούν τις προϋποθέσεις της συνθήκης της Βασιλείας και εφησυχάζουν τις εποπτικές αρχές, αφού δε συνυπολογίζονται για παράδειγμα οι απώλειες από έλλειψη αποπληρωμής των πιστωτικών καρτών ή οι υπερβολικές χρεώσεις των κατόχων τους.

Για τη μέτρηση, την καταγραφή και την αξιολόγηση των τραπεζών με βάση τα νέα κριτήρια που τίθενται απαιτείται ακόμα μεγαλύτερος όγκος στοιχείων και δεδομένων, ώστε να εκτιμηθεί η φερεγγυότητα και η αξιοπιστία τους. Το νέο καθεστώς περιλαμβάνει αλλαγές που αφορούν τις απαιτήσεις στο σύνολο των κεφαλαίων.

à Δεύτερος πυλώνας: Εποπτική διαδικασία.

Ο δεύτερος άξονας εστιάζει στον τρόπο που οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να αξιολογούν τις τράπεζες. Θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις διοικήσεις των τραπεζών να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν όσο το δυνατόν καλύτερες μεθόδους διαχείρισης κινδύνου (*risk management*) και να μην επικεντρώνουν μόνο στο να διασφαλίζουν την ύπαρξη κεφαλαίων για την αντιμετώπιση των κινδύνων που ελλοχεύουν από τις ήδη υπάρχουσες δραστηριότητες.

Η εποπτική διαδικασία θα περιλαμβάνει επιθεώρηση των εσωτερικών διαδικασιών και των εργαλείων μέτρησης της διαχείρισης κινδύνου, στα πλαίσια αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Κατά τη διαδικασία διαχείρισης κινδύνου απαιτείται συνολική αποτίμηση των κινδύνων στους οποίους είναι εκτεθειμένη η τράπεζα, επαναξιολόγηση της ήδη υπάρχουσας κεφαλαιακής επάρκειας και σύγκριση της στρατηγικής κινδύνου (*risk strategy*) με το προφίλ κινδύνου που εμφανίζει η τράπεζα.

Γίνεται ξεκάθαρο από την Επιτροπή της Βασιλείας ότι η αύξηση των κεφαλαίων των τραπεζών δεν είναι η μόνη εναλλακτική για την αντιμετώπιση μελλοντικών κινδύνων. Τα ποιοτικά στοιχεία που θα πρέπει να πληρούνται συνοψίζονται στις τέσσερις βασικές αρχές που ακολουθούν:

- I. Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν διαδικασίες αποτίμησης της συνολικής τους κεφαλαιακής επάρκειας σε σχέση με το προφίλ κινδύνου (**risk profile**) που εμφανίζουν και τη στρατηγική που ακολουθούν για τη διατήρηση των επιπέδων κεφαλαίου (**capital levels**).
- II. Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να ελέγχουν και να αξιολογούν τις εσωτερικές διαδικασίες και στρατηγικές που αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, όπως επίσης την ικανότητά τους να παρακολουθούν και να εναρμονίζονται με τους δείκτες κεφαλαίου (**capital ratios**) που ορίζονται από τις εποπτικές αρχές.
- III. Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να απαιτούν από τις τράπεζες να λειτουργούν με δείκτες κεφαλαίου (**capital ratios**) πάνω των καθορισμένων.
- IV. Η παρέμβαση των εποπτικών αρχών θα πρέπει να είναι άμεση όταν εντοπίζεται κίνδυνος πτώσης των επιπέδων κεφαλαίου πιο χαμηλά από τα απαιτούμενα κατώτατα όρια σε κάποια τράπεζα, απαιτώντας άμεσες και γρήγορες διορθωτικές κινήσεις από τη διοίκηση της τράπεζας.

à Τρίτος πυλώνας: Πειθαρχία της αγοράς.

Ο τρίτος άξονας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της πειθαρχία στους κανόνες της αγοράς (**market discipline**). Οι τράπεζες οφείλουν να είναι πιο προσεκτικές και έτοιμες να αντιμετωπίσουν κινδύνους που μπορεί να επηρεάσουν την κεφαλαιακή τους θέση και την κερδοφορία τους.

Αν και ο έλεγχος των τραπεζών στο κατά πόσο πειθαρχούν στους κανόνες της αγοράς είναι κατεξοχήν αρμοδιότητα των εποπτικών αρχών, τίθενται επιπλέον παράγοντες που αφορούν την ύπαρξη διαφάνειας στις

τράπεζες. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με κριτήρια όπως η συγκέντρωση πληροφορίας, τη δομή του κεφαλαίου, τον υπολογισμό των θέσεων κινδύνου, λεπτομέρειες όσον αφορά τον κίνδυνο του επιτοκίου (*interest rate risk*) σε σχέση με τον εκτιμώμενο κίνδυνο (*estimated risk*) και τον πραγματοποιηθέντα (*realized risk*).

Δεδομένης της ευελιξίας που έχουν οι τράπεζες να διαχειρίζονται τα στοιχεία τους, οι παράγοντες που αναφέρθηκαν διαμορφώνονται στην καινούργια συνθήκη ως απαιτήσεις προς τις τράπεζες καλύπτοντας τέσσερις περιοχές:

- I. Απαιτήσεις σε κεφάλαια:* Όταν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις εφαρμόζονται συγκεντρωτικά σε έναν όμιλο εταιριών και όχι για κάθε εταιρία ξεχωριστά, οι εταιρίες θα πρέπει να καταγράφονται και να εξηγούν τον τρόπο με τον οποίο οι επενδύσεις τους συμμετέχουν στον υπολογισμό θέσεων κινδύνου και στις υποχρεώσεις κεφαλαίου (*liable capital*).
- II. Δομή κεφαλαίων:* Απαιτείται η αναφορά λεπτομερειών ως προς τη φύση και το σκοπό των "ιδιαιτέρων στοιχείων κεφαλαίου" (*individual capital elements*) και των υποχρεώσεων κεφαλαίου (*liable capital*). Οι αναφορές θα πρέπει να περιέχουν πληροφορίες για συμφωνίες που σχετίζονται με περιουσιακά στοιχεία, για παράδειγμα όροι συμβολαίων.
- III. Έκθεση στον κίνδυνο:* Θα πρέπει να υπάρχει διαφάνεια όσον αφορά την έκθεση των τραπεζών στους κινδύνους, ώστε οι παράγοντες της αγοράς να έχουν εικόνα του προφίλ κινδύνου και της διαχείρισης κινδύνου των τραπεζών. Κατά συνέπεια η πληροφορία που διατίθεται θα πρέπει να περιέχει τον πιστωτικό κίνδυνο (*credit risk*), τον λειτουργικό κίνδυνο (*operational risk*), τον κίνδυνο της αγοράς (*market risk*) και τον κίνδυνο επιτοκίου (*interest rate risk*).
- IV. Κεφαλαιακή επάρκεια για "individual risk areas":* Οι τράπεζες θα πρέπει να δημοσιοποιούν όχι μόνο το συνολικό δείκτη

κεφαλαιοποίησής τους (*capital ratio*), αλλά και τους δείκτες κεφαλαιοποίησής τους σε *“individual risk areas”*.

Παρόλο που η νέα συνθήκη δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ υπάρχουν ήδη προβληματισμοί για την αποτελεσματικότητα και την αντικειμενικότητα των κριτηρίων που θέτει. Οι καινούργιοι κανόνες έχουν μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας και θεωρούνται σχετικά ασαφείς.

Επιπλέον όσον αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο, υπολογίζεται ότι οι δείκτες που σχετίζονται με υποθήκες θα πέσουν σε αρκετά μεγάλο ποσοστό, περιορίζοντας ακόμα περισσότερο τον ελάχιστο αριθμό απαιτούμενων κεφαλαίων κυρίως σε τράπεζες που διαθέτουν μεγάλο αριθμό στεγαστικών δανείων. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί πιο εύκολα να πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται από τον πρώτο άξονα, αφήνει όμως περιθώρια να ζητηθούν περισσότερα εχέγγυα, μέσω του δεύτερου άξονα, από τις εποπτικές αρχές.

Ένα ακόμα θέμα που μπορεί να προκύψει σχετίζεται με τις χρηματαγορές. Μπορεί μια τράπεζα στην προσπάθειά της να περιορίσει σε χαμηλά επίπεδα το δείκτη κεφαλαίου, προκειμένου να ικανοποιεί τους όρους της συνθήκης, να προκαλέσει δυσφορία στην αγορά, αφού υπάρχει περίπτωση να μην είναι σε θέση να ανταποκριθεί και να πληρεί τις αυξημένες απαιτήσεις της αγοράς. Γενικά μια ενδεχόμενη μεταβλητή συμπεριφορά των τραπεζών προκαλεί ανησυχία στους επιχειρηματικούς κύκλους.

9. Νέες τάσεις και προτάσεις για την εποπτεία των τραπεζών

Είναι γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς. Δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το χρηματοοικονομικό σύστημα που αποτελεί κομβικό σημείο της καθημερινής μας δραστηριότητας. Η συγκέντρωση της βιομηχανίας στις περισσότερες χώρες αλλά και διεθνώς, συνέβαλε στη δημιουργία πολύ μεγάλων και σύνθετων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που η αποτελεσματική διοίκησή τους αποτελεί μεγάλη πρόκληση. Επιπρόσθετα έχει αλλάξει η φύση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν διεθνώς τα χρηματοοικονομικά συστήματα και καθίσταται πλέον απαραίτητη η ρυθμιστική και εποπτική τους αναδιάρθρωση, ώστε να παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις στο νέο πλαίσιο που καλούνται να λειτουργήσουν.

Οι εποπτικές αρχές βρίσκονται κι αυτές με τη σειρά τους αντιμέτωπες με μια πρόκληση: την πρόκληση του να αντεπεξέλθουν επαρκώς και αποτελεσματικά λαμβάνοντας υπόψη τα καινούργια δεδομένα που προκύπτουν και τις συνθήκες που διαμορφώνονται. Το κυρίαρχο ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: “Αποτελεί η ανάπτυξη ενός συστήματος συνολικής εποπτείας για την πλειοψηφία των διεθνών χρηματαγορών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων παγκοσμίως τη βέλτιστη απάντηση στις απαιτήσεις των καιρών” ;

Η προφανής και αρχική απάντηση είναι θετική, αφού από μια οπτική η διεθνής εποπτεία μπορεί να θεωρηθεί μέχρι και αναγκαία. Από την άποψη του ανταγωνισμού είναι άδικο να υπάρχουν διαφορετικοί νόμοι και κανονισμοί εποπτείας από χώρα σε χώρα. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα σε κάποιες χώρες έναντι άλλων, δεδομένου ότι σήμερα οι περισσότερες ανθρώπινες δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Αντίστοιχη είναι και η προσέγγιση όσον αφορά και την μεταφορά πληροφορίας. Οι πολυεθνικές εταιρίες και οι οργανισμοί χρειάζονται πληροφορίες και δεδομένα άμεσα διαθέσιμα προς

αυτούς χωρίς περιορισμούς, για την αποτελεσματικότερη και εύρυθμη λειτουργία τους.

Για να είναι βάσιμη και αποτελεσματική η πρόταση για τη δημιουργία διεθνούς εποπτικού μηχανισμού θα πρέπει να οριστεί επικεφαλής εποπτική αρχή που θα έχει τη σχετική δικαιοδοσία και ευθύνη να έχει πρόσβαση σε κατανεμημένα συστήματα των εποπτικών αρχών της χώρας (**home state**) στην οποία ανήκει το υπό εποπτεία χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Εκτός από την ενοποίηση και τη διεθνοποίηση της εποπτείας στις μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η δυνατότητα αυτοελέγχου (**auto-regulation**) των τραπεζών αρκεί να πληρούνται προϋποθέσεις όπως:

- απαίτηση αυστηρής πειθαρχίας στους κανόνες των πολύ αποτελεσματικών και ανταγωνιστικών αγορών,
- ανάπτυξη και υλοποίηση εξεζητημένης έρευνας και συστημάτων ελέγχων των κινδύνων από τις ίδιες τις τράπεζες.

Οι ρυθμιστές (**regulators**) και οι επόπτες (**supervisors**) θα πρέπει να δομήσουν νέα προσόντα. Κυρίως οι επόπτες θα πρέπει να αναπτύξουν καινούργιες δεξιότητες για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις καινούργιες διαδικασίες και το ευρύ φάσμα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Στη διαδικασία εκπαίδευσης απαιτείται επιπλέον εξειδίκευση και εμπάθυση. Προκύπτει πλέον ως ανάγκη η εξοικείωση με τομείς οι οποίοι δεν είναι αμιγώς οικονομικοί, όπως για παράδειγμα η τεχνολογία και οι υπολογιστές που είναι σημαντικοί και απαραίτητοι στις μέρες μας. Οι ίδιοι οι επόπτες οφείλουν να εμπεδώσουν το γεγονός ότι η αγορά κινείται με ταχύτατους ρυθμούς και να καλλιεργήσουν την ικανότητά τους να εντοπίζουν τους κινδύνους πριν μετατραπούν σε κρίσεις.

Βέβαια η μελέτη και η υλοποίηση ενός τέτοιου συστήματος εποπτείας απέχει πολύ από τα όρια του εφικτού με βάση τις σημερινές συνθήκες. Το λιγότερο που αρχικά απαιτείται είναι η αναμόρφωση των κριτηρίων με τον οποίο προκύπτουν λογιστικά οι αναφορές της αποτίμησης της αξίας των τραπεζών (**rating reports**) και των κεφαλαίων τους (**capital reports**). Απαιτείται αναδιάρθρωση και ομογενοποίηση των λογιστικών κριτηρίων (**accounting standards**) που χρησιμοποιούνται από τις διάφορες χώρες.

Ακόμα και σήμερα που ήδη γίνεται προσπάθεια δημιουργίας μιας βάσης για διεθνή εποπτεία, μέσω των Συνθηκών της Βασιλείας (της I που ισχύει μέχρι σήμερα και της II που θα τεθεί σύντομα σε εφαρμογή), τα ευρωπαϊκά και τα αμερικάνικα λογιστικά κριτήρια διαφέρουν αρκετά και οι δύο πλευρές δεν παρουσιάζουν διάθεση σύγκλισης. Επιπλέον η υλοποίηση ενός ενιαίου, διεθνούς εποπτικού μηχανισμού απαιτεί νομικό υπόβαθρο να στηριχτεί. Δεν έχει υπάρξει, μέχρι ώρας τουλάχιστον, παρεμφερές νομικό υπόβαθρο που να μπορεί να στηρίξει μια τέτοια πρόταση.

Τέλος άλλος ένας σημαντικός παράγοντας που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το γεγονός ότι οι χώρες θα δυσκολευτούν πολύ να “παραδώσουν” τα χρηματοπιστωτικά τους ιδρύματα σε μια διεθνή εποπτική αρχή. Μια εναλλακτική πρόταση θα μπορούσε να είναι η υιοθέτηση διεθνών κανονισμών για τους παράγοντες και τα κριτήρια που αφορούν τη διαχείριση των κινδύνων, των κεφαλαίων, της διάθεσης της πληροφορίας και την επικοινωνία, αφήνοντας τις επιμέρους λεπτομέρειες της διαδικασίας της εποπτείας και του ελέγχου της εφαρμογής των κανονισμών στις αρχές κάθε χώρας. Και σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν αντίστοιχες δυσκολίες με αυτές που έχουν ήδη αναφερθεί.

Μια πιο απλή και εφαρμόσιμη τάση που διαφαίνεται είναι ότι οι εποπτικές αρχές σταδιακά θα δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά διαχείρισης κινδύνου (*risk management*) των τραπεζών. Στο μέλλον η εποπτεία θα εστιάζει πολύ λιγότερο στα ποσοτικά στοιχεία που παρουσιάζουν οι τράπεζες και στη συγκέντρωση στοιχείων του παθητικού (*liabilities*) και του ενεργητικού (*assets*) από τον ισολογισμό τους για να συγκρίνουν τα μεγέθη.

Αντίθετα οι εποπτικές αρχές θα εστιάζουν στην έρευνα και στην ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων των τραπεζών, προκειμένου να αξιολογήσουν πόσο “καλά προστατευμένη” είναι μια τράπεζα από ξαφνικούς και απρόσμενους κινδύνους, όπως για παράδειγμα μια ξαφνική μεταβολή στις τιμές του πετρελαίου ή μια πολιτική αλλαγή ή ακόμα και το ξέσπασμα μιας πολεμικής αναταραχής και αν έχει γίνει επαρκής αντιστάθμιση των κινδύνων που αντιμετωπίζει.

Οι εποπτικές αρχές θα είναι επίσης υπεύθυνες για τον ουσιαστικό έλεγχο και στη συνέχεια για την επιβεβαίωση ή όχι της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των οικονομετρικών μοντέλων αποτίμησης που χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες. Οφείλουν να μην εφησυχάζονται από την ήδη αποτελεσματική λειτουργία των μοντέλων αυτών, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι “όλα θα συνεχίσουν να είναι εντάξει στο μέλλον, αφού ήταν εντάξει στο παρελθόν”, κυρίως σε μια τόσο ραγδαία εξελισσόμενη οικονομία.

Έχουν επίσης υπάρξει και προτάσεις που επικεντρώνουν στην πρόβλεψη και λήψη μέτρων για τις τράπεζες που αντιμετωπίζουν άμεσο κίνδυνο χρεοκοπίας. Σύμφωνα με τις προτάσεις αυτές, είναι προτιμότερο να διακοπεί η λειτουργία ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος όταν η θετική καθαρή αξία του (net worth) είναι θετική, αλλά ο κίνδυνος χρεοκοπίας είναι ορατός, δεδομένου ότι η ρευστοποίηση ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος από τη φύση του περιλαμβάνει απώλειες.

Από μια άποψη η πρόταση αυτή δεν είναι αβάσιμη, αφού οι περισσότεροι επόπτες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα όταν έχει ήδη εμφανιστεί, όταν δηλαδή το σύνολο των κεφαλαίων είναι χαμηλότερο από αυτό που προβλέπεται από τις εποπτικές αρχές και οι συνέπειες είναι αναπόφευκτες. Με την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρότασης τα προβλήματα θα περιοριστούν στους μετόχους και στη διοίκηση της τράπεζας και δε θα επεκταθούν στην αγορά προκαλώντας αλυσιδωτά προβλήματα. Αντίθετα η υιοθέτηση και εφαρμογή μιας τέτοιας πρότασης περιορίζει σημαντικά τις δραστηριότητες των τραπεζών, προκαλεί φόβο στις διοικήσεις τους και εμποδίζει την περαιτέρω ανάπτυξή τους.

Είναι προφανές ότι “κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις”. Το ίδιο συμβαίνει και με τις τράπεζες και την εποπτεία τους. Εν κατακλείδι το μέλλον του τραπεζικού συστήματος είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την εξέλιξη της κοινωνίας. Η εξέλιξη αυτή είναι αδύνατο να προβλεφθεί. Η μόνη βεβαιότητα που διαφαίνεται, προς το παρόν τουλάχιστον, είναι ότι οι άνθρωποι θα συνεχίσουν να έχουν ανάγκη τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες. Επίσης σίγουρο είναι ότι θα απαιτούν τις υπηρεσίες αυτές

άμεσα, γρήγορα, με ασφάλεια και αξιοπιστία, τη στιγμή που τις επιθυμούν και με τρόπο εύχρηστο και κατανοητό προς αυτούς. Από την πλευρά τους οι τράπεζες οφείλουν να προσπαθούν με δημιουργικές και αποτελεσματικές μεθόδους να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις αυτές με φερεγγυότητα και να παρουσιάζουν κερδοφορία και επιτυχία. Ο ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να διασφαλίσουν με το βέλτιστο δυνατό τρόπο τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των καταναλωτών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και να συμβάλλουν στη διατήρηση της παγκόσμιας οικονομικής ισορροπίας.

References:

- q C. ENOCH, J. H. GREEN: **Banking Soundness and Monetary Policy**, *Published by IMF, 1997.*
- q F.MISKIN: **The Economics of Money, Banking and Financial Markets**, *Published by Addison Wesley Longman, 6th edition, 2001.*
- q H. ENGLER, J. ESSINGER: **The Future of Banking**, *Published by Pearson Education, REUTERS, 1st edition, 2000.*
- q M. DEWATRIPONT, J. TIROLE: **The Prudential Regulation of Banks**, *Published by The MIT Press, 2nd edition, 1999.*
- q **New Basel Capital Accord**, ERNST & YOUNG, *Global Financial Services, September 2002.*
- q **"Trust me I'm a banker"**, A survey of international banking, Economist.com, *The Economist print edition, April 2004.*
- q **"The trouble with banks"**, Economist.com, *The Economist print edition, May 2004.*
- q **Healthy Banks are Vital for a Strong Economy**, IMF Survey, *October 1996.*
- q **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards**, Basel Committee on Banking Supervision, *June 2004*